

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE

Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Undervisning om dåp til ungdom

En analyse og drøfting av utvalgte konfirmantbøker

Jan Gräf Baroi

Veileder

Førsteamanuensis Kristin Graff-Kallevåg

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5040: Masteroppgave i kirkelig undervisning (30 ECTS), vår 2021

Antall ord: [22 101]

Forord

Min takk går til min flinke og tålmodige veileder Kristin, som gav gode tilbakemeldinger, tips til litteratur, fikk meg til å holde tidsplanen og gjorde at jeg holdt motivasjonen og fokuset!

Takk til min tidligere arbeidsgiver som alltid har motivert og støttet meg gjennom store deler av utdanningsløpet, spesiell takk til Yngve og Bjørn.

Takk til min arbeidsgiver som har gitt meg den tiden jeg trengte for å kunne lese/skrive til oppgaven, spesielt til Fred Willy, Kjell Atle og Jan-Agnar. Også takk til mine gode kolleger som har vist omtanke og som har gitt meg det frirommet jeg trengte: Ingrid, Thorild, Tone, Emil, Reidun, Line og Hans-Olav.

Takk til mine medstudenter og forelesere på Diakonhjemmets høyskole og MF for en fantastisk, spennende og lærerik reise gjennom alle semestre. Jeg har personlig vokst i denne utdanningstiden. Takk til Mona for god rådgivning og alltid raske svar når jeg lurte på noe. Spesiell takk til Heid med sin mentorrolle, som har støttet meg og kommet med viktige innspill på veien.

Takk til min familie som har holdt ut med meg, tålmodig gjennom alle semestre og spesielt under oppgaveskrivingen, når jeg heller satt med bok og PCen framfor å gjøre noe morsomt sammen. Takk for gode ord, små og store motivasjoner som en nylaget kopp med te, en tallerken med mat, motivasjons-søtsaker eller en klapp på skuldra.

Og selvfølgelig takk til alle andre i familien og alle venner som heiet på meg, testleste teksten, spurt om hvordan det går og bedt en bønn for meg til Vårherre!

Tusen takk, thank you, vielen Dank, ধন্যবাদ, cảm ơn bạn!

Sammendrag

I denne masteravhandlingen undersøker jeg to aktuelle konfirmantbøker som blir brukt i Den norske kirke (heretter avkortet Dnk) med henblikk på hva de formidler om dåpen. Med det mener jeg hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi som vektlegges og om dette innholdet knyttes til ungdommers livssituasjon.

I teoridelen presenterer jeg blant annet luthersk dåpsteologi hos Harald Hegstad og Trond Skard Dokka og definerer noen aspekter ved denne dåpsteologien som jeg videre vil bruke som analysekategorier i analysedelen, disse er «dåp og frelse», «dåp og tro», «dåp og de udøpte», «dåp og skapelse», «dåp og tradisjon» og «dåp som sakrament». (Her tilføyes det en ny kategori etter hvert som hovedsakelig vokser frem fra materialet.) Jeg presenterer samtidig Ole Jacob Madsen sin forskning blant unge mennesker ifra boken *Generasjon prestasjon*. Dette er grunnlaget for å kunne forstå ungdommers livssituasjon, som innholdet i konfirmantbøkene skal knyttes til.

Metodisk benytter jeg meg i analysedelen av Carl-Henric Grenholms substansielle idéanalyse. Analysen resulterer blant annet i at det vokser frem en ny analysekategori fra materialet nemlig «dåp og tilhørighet» som er den kategorien som vektlegges mest i begge konfirmantbøker, både som analysekategori og med henblikk på hvor mye den relateres til ungdommers livssituasjon. Analysen viser også at andre aspekter ved luthersk dåpsteologi fra teoridelen ikke blir vektlagt like mye og heller ikke relateres like mye til ungdommers livssituasjon.

I drøftingsdelen diskuterer jeg resultatene fra analysen ved å starte med en innledende påstand «Tilhørighet fremfor frelse?». Jeg tar utgangspunkt i fire av analysekategoriene som skiller seg ut og er på hver sin måte til stede i konfirmantbøkene. Den ene dominerer i bøkene: «dåp og tilhørighet», den andre forklares lite i bøkene: «dåp og frelse» og de to siste knyttes ikke til ungdommers livssituasjon i konfirmantbøkene: «dåp og de udøpte» og «dåp som sakrament».

Et sentralt argument i denne drøftingsdelen vedrører betydningen av tilhørighet for unge mennesker, og hvor store konsekvenser det får om man enten blir støttet, akseptert og kan være som man er eller om det ikke er tilfelle. Gjennom å holde denne innsikten sammen med noen tradisjonelle elementer i luthersk dåpsteologi, argumenterer jeg for en vektlegging av tilhørighet som aspekt ved luthersk dåpsteologi.

Jeg avslutter avhandlingen med å nevne noen punkter i luthersk dåpsteologi som jeg, på bakgrunn av min drøfting, mener det er gode grunner for å ha med i fremtidig konfirmantlitteratur.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Tema.....	1
1.2	Problemstilling	1
1.3	Materialet.....	2
1.4	Prosjektet i et nøtteskall	4
1.5	Disposisjon	5
1.6	Tidligere forskning	6
1.6.1	Om dåpsteologi.....	6
1.6.2	Forskning på konfirmantbøker	7
2	Teori	8
2.1	Konfirmantundervisning	8
2.2	Nåtidens dåpsteologi	9
2.2.1	Viktige historiske dokumenter	9
2.2.2	Hegstad og Dokka	10
2.2.2.1	Dåp og frelse	10
2.2.2.2	Dåp og tro.....	11
2.2.2.3	Dåp og de udøpte.....	11
2.2.2.4	Dåp som sakrament	11
2.2.2.5	Dåp og skapelse.....	12
2.2.2.6	Dåp og tradisjon	12
2.2.2.7	Dåp og tilhørighet.....	13
2.3	Generasjon prestasjon?.....	13
3	Metode.....	15
3.1	Konfirmantbok som lærebok.....	15

3.2	Forskningsspørsmålenes fokus.....	16
3.3	Utvalg og avgrensninger	16
3.4	Analyseteknikk.....	17
3.5	Hovedkilder og sentrale aspekter	17
3.6	Sammenhengen mellom analysen og drøftingen.....	17
3.7	Begrepsdefinisjon.....	18
3.8	Forskerrollen	18
4	Analyse.....	19
4.1	Konflogg.....	19
4.1.1	Aspekter ved en luthersk dåpsteologi.....	21
4.1.2	Relevans for ungdommers livssituasjon.....	26
4.1.2.1	Metodens betydning for relatering av dåp til aktuell livssituasjon	26
4.1.2.2	Konflogg og ungdommers livssituasjon.....	27
4.2	Konfirmantbibelen.....	29
4.2.1	Aspekter ved en luthersk dåpsteologi.....	31
4.2.2	Relevans for ungdommers livssituasjon.....	36
4.2.2.1	Metodens betydning for relatering av dåp til aktuell livssituasjon	36
4.2.2.2	Konfirmantbibelen og ungdommers livssituasjon.....	36
4.3	Mønster på tvers av analysen	40
4.3.1	Vektlegging av aspekter i en luthersk dåpsteologi.....	41
4.3.2	Relatering av dåpsteologi til ungdommers livssituasjon	42
4.3.3	Avslutning av analysen	44
5	Drøfting.....	45
5.1	Tilhørighet fremfor frelse?	46
5.1.1	Når frelse ikke forklares	46
5.1.2	Dåpsteologi som ikke relateres til ungdommers livssituasjon	47
5.1.2.1	Dåp og de udøpte.....	47

5.1.2.2	Dåp og sakrament.....	48
5.1.3	Tilhørighet– det mest relevante aspektet ved dåpsteologi for ungdommene? .	50
5.1.3.1	Tilhørighet hos Madsen.....	51
5.1.3.2	Tilhørighet hos Norheim&Tveitereid.....	52
5.1.4	Tilhørighet – et aspekt ved luthersk dåpsteologi?	53
5.2	Oppsummering	54
6	Konklusjon	56
7	Litteratur.....	59

1 Innledning

1.1 Tema

«Større rikdom enn hva ord kan romme, har du gitt oss gjennom dåpens gave. Herre, la vår tro bli fylt av glede! Herre, la vår tro bli fylt av glede!» (Den norske kirke, 2013, ss. nr 586, v 6)

Dette er siste verset av salme nr 586 fra salmeboka til Dnk. Den omtaler dåpen som en underfull gave fra Gud, som inneholder mer enn ord kan beskrive. Hvordan kan kirkens undervisere så beskrive dåpen for ungdommer?

Motivasjonen for denne masteravhandlingen er min jobb med barn og unge, og spesiell aldersgruppen rundt konfirmasjonsalder. Jeg jobber i en menighet i Dnk som kateket. Jeg ønsker å finne ut, hvordan undervisning om dåpen kan tilrettelegges for ungdommer, slik at den kan fremstå som relevant for dem. For å kunne drøfte det på en sakssvarende måte, må jeg for det første vite mer om aspekter ved luthersk dåpsteologi og for det andre vite mer om ungdommers situasjon i dag og hvordan det står til med dem.

En som har undersøkt hvordan ungdom har det, er den norske psykologen og filosofen Ole Jacob Madsen, som særlig har skrevet om kultur- og samfunnspsykologi (Universitetet i Oslo, 2021). Han skriver om motsetningen mellom at ingen ungdomsgenerasjon til nå har hatt bedre forutsetninger for å realisere seg selv, samtidig som det er en utbredt allmenn bekymring for ungdommene. Han siterer fra nyttårstalen til Hans Majestet Kong Harald i 2016, hvor det nevnes at ungdommer blir avkrevd så mye, at de blir psykisk og fysisk utslitte og at en stor del av disse kravene stilles av dem selv (Madsen, 2018, ss. kapittel 1, avsnitt 1). I min avhandling vil jeg blant annet bruke hans beskrivelse av ungdommer og deres situasjon.

1.2 Problemstilling

I denne avhandlingen skal jeg se på undervisning om dåp for ungdommer. Min problemstilling er:

«Hva kan være en relevant dåpsteologi for ungdom i dag?».

Jeg har valgt å fokusere på dåpsundervisning i en norsk sammenheng. Jeg har videre valgt å avgrense aldersspennet til ungdommer i konfirmantaldre, spesielt ungdommer som oppsøker Dnk i forbindelse med konfirmasjon. Jeg er samtidig interessert i dagens kontekst, ikke hvordan undervisning skjedde før i tiden og heller ikke sammenligningen mellom tidligere undervisning og dagens undervisning.

Jeg ønsker i første omgang å utforske hvordan forfattere av to utvalgte konfirmantbøker formidler dåpen og hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi som vektlegges. Jeg ønsker videre å undersøke, på hvilken måte dåpen gjøres aktuelt for dagens ungdommer, altså at den får en betydning i deres liv. For å kunne få hjelp til å svare på problemstillingen, har jeg formulert to forskningsspørsmål:

1. Hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi blir vektlagt i et utvalg konfirmantbøker?
2. Hvordan relateres dåpsteologi til ungdommers livssituasjon i et utvalg konfirmantbøker?

1.3 Materialet

Jeg skal se på undervisning om dåp som har ungdommer som målgruppe. Under 1.2 har jeg formulert min problemstilling og to forskningsspørsmål og definerer hvilket innhold undervisning har (undervisning om dåp), i hvilket geografisk område undervisningen skjer (Norge), innafor hvilken organisasjon undervisningen foregår (Dnk), hvem den er rettet mot (ungdommer i konfirmasjonsalder) og hvilket tidsaspekt som gjelder (dagens kontekst).

I tråd med de avgrensningene jeg nevnte ovenfor, vil jeg i denne avhandlingen analysere konfirmantbøker. Med «konfirmantbøker» mener jeg nærmere bestemt undervisningsmaterieell som oppfyller følgende utvalgsriterier: a) det skal ha konfirmanter som målgruppe, b) det skal omhandle tema dåp, c) det skal være utgitt i Norge, og dermed tilpasset norske ungdommer, og d) det skal være av nyere dato, fordi jeg vil undersøke bøker som er i bruk i dag.

For å nærme meg min problemstilling har jeg valgt å analysere to spesifikke konfirmantbøker, fordi det er de som brukes mest blant undervisningsansatte i Norge. For å finne ut av dette lagde jeg en kort spørreundersøkelse som jeg gjennomførte i Facebookgruppa «Medlemsgruppen KUFO» som mange undervisningsansatte i Dnk er medlemmer av. Spørsmålet var hvilke bøker som brukes i konfirmantundervisningen. Det var 50 personer som

svarte og det ble avgitt totalt 64 stemmer.¹ Så mange som 81% av stemmene gikk til to av bøkene som var lagt ut som alternativer, hvor folk kunne krysse av for hvilken bok de brukte og hvor de kunne legge til nye alternativer. Flest stemmer gikk til *Delta Konflogg* (Midtsund, 2. opplag 2016) og *Konfirmantbibelen* (Bibelselskapet, 7. opplag 2018).

Begge konfirmantbøker har også lærerveiledninger, mitt fokus vil derimot være rettet mot selve konfirmantboka, den som konfirmantene i de fleste tilfeller har fått utdelt og som de sitter med og leser, først og fremst i undervisningen, men muligens også hjemme. Hvor det er hensiktsmessig i analysen (kap 4), for å forstå konfirmantboken bedre, vil jeg likevel tilføye informasjon fra lærerveiledningen. Man må gå utfra at konfirmantlærere bruker veiledningene hyppige, for å få det beste ut av konfirmantbøkene. Jeg har valgt ut følgende to konfirmantbøker, som er utgitt i Norge de senere årene:

Delta Konflogg er en liten arbeidsbok til konfirmantene på 90 sider, er skrevet av Brage Molteberg Midtsund og gitt ut av IKO-Forlaget AS i 2015 (Midtsund, 2. opplag 2016). Hele opplegget består i tillegg av en *Delta Lærerveiledningen* på 144 sider, skrevet av Brage Molteberg Midtsund, Runar Johannessen Liodden m.fl. utgitt av samme forlag (Midtsund, Liodden, & m.fl., 2015), en *Delta Gruppeleder* på 88 sider, skrevet av Brage Molteberg Midtsund (Midtsund, 2017) og et digitalt undervisningsverktøy som kjøpes på minnepenn. Nylig har alle samlingene blitt digitaliserte og blitt spilt inn, med den hensikt å kunne bli vist frem for konfirmanter, der fysisk undervisning ikke er mulig slik som i korona-tiden som vi er inne nå med strenge restriksjoner (Midtsund, IKO, u.d.). *Delta Konflogg* kom som resultat i den lille Facebook-undersøkelsen på andre plass når det gjelder Norges mest brukte konfirmantbok med 20 stemmer av 64 avgitte stemmer.

Konfirmantbibelen er en bibelutgave² med to tillegg, en egen temadel for konfirmanter foran, en bibelveiviser bak og egne utskiftbare omslag, og den er utgitt av Bibelselskapet i 2018 (Bibelselskapet, 7. opplag 2018). Hele opplegget består i tillegg av en lærerveiledning på 286 sider som er utarbeidet av Heid Leganger-Krokstad, Randi Langkaas m.fl. og utgitt av Verbum forlag i 2015 (Leganger-Krokstad, Langkaas, Engen, Nygård, & Skeie, 2015) og et tilhørende

¹ Det var mulig å avgi flere stemmer avhengig av hvilke bøker man brukte med sine konfirmanter.

² Her dreier det seg om 2011-oversettelsen.

nettsted (Bibelselskapet, u.d.). *Konfirmantbibelen* kom på første plass i den lille Facebook-undersøkelsen om Norges mest brukte konfirmantbok med 32 stemmer av 64 stemmer.

En tredje bok hadde vært spennende og hatt med i analysen, for den er gjennomsyret av dåps-temaet som tydeliggjør at dåp og konfirmasjon henger tett sammen i denne boken. Den heter *Å sette ord på hva jeg tror på – konfirmantenes bok*, den er skrevet av Signe Rørdam, Lene Sander og Lars Nymark og utgitt av Verbum forlag i 2012 (Thomsen, Sander, & Nymark, 2012). Opplegget består i tillegg av en bok til konfirmantlærere av samme forlag (Thomsen, Sander, & Nymark, 2012). Konfirmantboken fikk derimot ingen stemmer i min spørreundersøkelse og er derfor ikke relevant for meg og jeg valgte den bort fra analysen.

Også et fjerde konfirmantopplegg kunne ha vært interessant å se på, fordi det er så tydelig på å være relatert til ungdommers livssituasjon med utgangspunkt i spørreundersøkelser med ungdom. Det er *Nøkler til livet*, utgitt av KFUK-KFUM ved Jan Christian Kielland i 2015 (Kielland, 2015). Likevel har jeg valgt det bort fordi at jeg kun ser på opplegg som inneholder en egen konfirmantbok, som deles ut til ungdommene. *Nøkler til livet* har ikke det og består kun av et lederhefte.

Mitt materiale består altså av to aktuelle konfirmantbøker som er i bruk i konfirmantundervisning i Dnk og jeg vil spesielt se på avsnitt som inneholder tema dåp.

1.4 Prosjektet i et nøtteskall

Tema for denne avhandlingen er «undervisning om dåp til ungdom» og jeg vil mer spesifikt undersøke hvordan dåpen presenteres i konfirmantbøker, hvilke aspekter ved luthersk dåpsteologi som blir fremhevet og om fremstillingen taler inn i ungdommers livssituasjon. Med det mener jeg at de kan kjenne seg igjen i den. For å gjøre dette, så skal jeg se på konfirmantbøker som jeg nettopp har gjort rede for. Jeg vil bruke teologisk tekstanalyse og metoden vil bli nærmere beskrevet i kapittel 3. I teoridelen vil jeg definere konfirmantundervisning og presentere nyere luthersk dåpsteologi og forskning på ungdomskultur. Dette beskrives nærmere i kapittel 2.

1.5 Disposisjon

Jeg strukturerer oppgaven på følgende måte.

I *kapittel 1* beskriver jeg min motivasjon for avhandlingen og formulerer både problemstilling og to forskningsspørsmål. Jeg presenterer videre materialet som jeg skal analysere og tidligere forskning på feltet, både forskning som omhandler dåpsteologi og forskning som er skrevet om konfirmantbøker.

Kapittel 2 handler om teori tilhørende min avhandling. Her vil jeg redegjøre for sentrale punkter i nåtidig luthersk dåpsteologi, ved først og fremst ta utgangspunkt i dåpsdelene i bøkene *Gud, verden og håpet* (Hegstad, 2015) av Harald Hegstad og *Vendepunkt* (Dokka, 2018) av Trond Skard Dokka. For å kunne ordne materialet om dåpsteologi, ønsker jeg å klassifisere det i forhold til noen sentrale kategorier, videre kalt *analysekategorier* (Everett & Furseth, 2012, s. 146). Videre vil jeg bruke den nylig utgitte boken *Generasjon prestasjon* (Madsen, 2018) av Ole Jacob Madsen, som vil gi meg et teoretisk grunnlag for å forstå dagens ungdommer og deres kultur-teoretiske forutsetninger.

Kapittel 3 er metodedelen hvor jeg blant annet definerer min arbeidsmåte, konfirmantbøkernes akademiske sjanger, sentrale begreper og forskerrollen.

Kapittel 4 inneholder analysen av to konfirmantbøker, og her spesielt avsnitt om dåpen. Jeg vil starte med å analysere en og en konfirmantbok i lys av nyere luthersk dåpsteologi og i lys av teori om ungdommers livssituasjon, sammenligne konfirmantbøkene med hverandre og vise til noen mønstre i materialet.

I *kapittel 5* vil jeg drøfte funn ifra analysen om hvilke kategorier i dåpsteologien som vektlegges og hvordan disse relateres til ungdommene.

Avhandlingen avrundes og konkluderes i *kapittel 6*.

1.6 Tidligere forskning

1.6.1 Om dåpsteologi

Det er skrevet flere bøker om luthersk dåpsteologi de siste årene. For det første vil jeg nevne Kirsi Stjerna sin bok *No greater jewel: Thinking about Baptism with Luther* (Stjerna, 2009) fra 2009, Bård Eirik Hallesby Nordheim sin bok *Practicing Baptism* (Norheim, 2014) fra 2014, og Harald Hegstad sin dogmatikk *Gud, verden og håpet* (Hegstad, 2015) fra 2015, som inneholder et kapittel om nådemidlene, der dåpen er et av underpunktene. Jeg vil videre nevne Marius Timmann Mjaaland sin dogmatikk *Systematisk teologi* (Mjaaland, 2017) fra 2017, Trond Skard Dokka sin katekisme for voksne i vår tid *Vendepunkt* (Dokka, 2018) fra 2018, som etter katekismens forbilde er bygget opp av tre hoveddeler, der dåpen er beskrevet under del tre «Sakramenter og hellige handlinger» og til slutt Harald Hegstad sin bok *Dåpen* (Hegstad, 2019) fra 2019.

Det er også skrevet flere avhandlinger om temaet: Først er det Anna Karin Hammar sin Phd-avhandling *Skapelsens mysterium, skapelsens sakrament* (Hammar, 2009), som har et noe annet perspektiv enn Hegstad og Dokka og som bl.a. handler om skapelsesteologi. Så er det Kristin Graff-Kallevåg sin Phd-avhandling *The triune God and baptism: an analysis and discussion of the relationship between the Trinity and baptism in the theology of Robert W. Jenson and Catherine M. LaCugna* (Graff-Kallevåg, 2015), som bl.a. drøfter hvordan luthersk dåpsteologi kan kommuniseres inn i en kulturell kontekst preget av økt sekularisme, individualisme og pluralisme. Til slutt vil jeg nevne Inger Bore sin master-avhandling *Hvordan inviterer kirken til dåp i en sekulær kontekst? - Analyse og drøfting av dåpsinvitasjoner på menigheters hjemmesider* (Bore, 2020) fra 2020, som drøfter hvordan invitasjon til dåpen presenteres i en aktuell kulturell kontekst.

Avhandlingene jeg nevner har likhet med min avhandling, ved at de beskriver dåpen i en aktuell kulturkontekst. Derimot skiller mitt arbeid seg ut ved at jeg skal se på hvordan dåpsteologi relateres til ungdommers livssituasjon. Og det er det, etter mitt kjennskap, kun Norheim som har gjort tidligere.

1.6.2 Forskning på konfirmantbøker

Også innenfor temakretsen konfirmantbøker er det skrevet flere avhandlinger. Det er to masteravhandlinger som har likhet med min oppgave ved at de analyserer konfirmantoppleggene med henblikk på et valgt tema. Det er for det første avhandlingen til Helge Rotevatn (Rotevatn, 2013) som har likhet med min oppgave ved at den ser på konfirmantbøker, altså de som deles ut til konfirmantene som arbeidsbok. Avhandlingen er skrevet for 8 år siden og tematiserer seksualitet og samliv. Den gjelder eldre konfirmantbøker med utgivelsesdato mellom 1994 og 2011, som gjør at den ikke er så relevant for meg.

Den andre avhandlingen er skrevet av Mirjam Håland (Håland, 2020) i fjor og har frelsesteologi i konfirmantundervisning som tema. Den analyserer fire nyere konfirmantopplegg, hvor to er sammenfallende med de jeg skal undersøke, *Delta* og *Konfirmantbibelen*. Forskjellen til min oppgave er at hun bruker lærerveiledninger som sitt materiale og fokuserer på frelsesteologi, mens jeg analyserer konfirmantbøker og har dåpsteologi i fokus. Likheten i våre avhandlinger består i at begge fokuserer på hvordan teologien knyttes til ungdommers liv. Hos Håland kalles det *livstolkning* og *livserfaring*, jeg bruker begrepet *livssituasjon*.

Jeg ønsker også å løfte frem to Prisme-artikler fra 2018, som ligger nær min oppgave og som har forsket på nyere konfirmantbøker. Artikkene heter «Med rom for flere stemmer?» av Bernd Krupka (Krupka, 2018) og «Fra katekisme til liberal pietisme» av Elisabeth Tveito Johnsen, Eva Kirkemo, Solveig Julie Mysen og Mathias Gillebo (Johnsen, Kirkemo, Mysen, & Gillebo, 2018). Begge artikler analyserer et utvalg av 3 konfirmantbøker: *Konfirmantbibelen*, *Nøkler til livet* og *Konflogg*, som er sammenfallende med de to konfirmantbøker som jeg skal undersøke.

Krupka sin artikkel ser på konfirmantbøker med kriterier hentet fra lærebokanalyse, og han fokuserer på flerstemmighet og mangfold i materialet, både i innhold, i representasjon av konfirmantene og deres religiøse praksis og i stimulering av flerstemmighet i samtale og undervisning (s. 5), i motsetning til fremskriving av en monolittisk og autorisert versjon av virkeligheten (s. 8). Han konkluderer bl.a. med at flerstemmighet i liten grad er å gjenfinne i undervisningsoppleggene (s. 20). Krupka henviser også til Hilde Fylling, som foretok den første

analysen av konfirmantbøker i 2005, der kristussentrerthet var et av hennes heuristiske kriterier (s. 9). Han undersøkte derfor også i sin artikkel, hva konfirmantbøkene sier om Jesus Kristus.

Den andre Prisme-artikkelen analyserer de samme konfirmantbøkene utfra fire temaer: 1. tilnærming til Bibelen, 2. presentasjon av kirkens lære, 3. hvordan bøkene framstiller den virkeligheten konfirmantene lever i og 4. bøkene som pedagogisk redskap. En av konklusjonene er at det ikke er overenstemmelse mellom læringsteorien bøkene påstår de hører til under og den de i realiteten representerer (s. 69). Videre konkluderes det med at konfirmantene vil møte tre ganske ulike måter på hvordan kristen tro blir presentert og hva kirkelige praksiser går ut på (s. 83).

Mens Prisme-artiklene analyserer konfirmantbøkene i lys av kategorier som for eksempel flerstemmighet, tilnærming til Bibelen eller framstilling av konfirmantens virkelighet, vil jeg se spesifikt på avsnitt som har med tema dåp å gjøre. Den delen i Prisme-artiklene som kanskje ligner mest på min egen analyse, er når Krupka undersøker hva konfirmantbøkene sier om Jesus Kristus.

2 Teori

I teorikapittelet vil sentrale begreper bli definert. Først vil jeg beskrive konfirmantundervisning i Dnk i et historisk perspektiv for å kunne forstå dagens kontekst bedre. Så vil jeg presentere nyere luthersk dåpsteologi for å kunne definere noen kategorier som skal kunne brukes i analysen av konfirmantbøkene. Til slutt vil jeg fremstille noe av forskningen om dagens ungdomskultur for å se om konfirmantbøkene kommuniserer med ungdommers livssituasjon.

2.1 Konfirmantundervisning

I første del av teorikapittelet ønsker jeg å beskrive konfirmantundervisning i Norge. For å kunne forstå dette må vi gå tilbake i tid til innføringen av konfirmasjonen. Den var obligatorisk i Norge fra 1736 og frem til 1912 (Dahl, 2017). Intensjonen var å kontrollere at de unge i hele landet fikk nok kunnskap og at de bekreftet sin dåpspakt. Konfirmantåret besto av offentlig skoleundervisning, tre måneder undervisning med soknepresten og en overhøring på konfirmasjonsdagen. Erik Pontoppidan utviklet i 1737 en egen konfirmantbok, som var en forklaring til Luthers lille katekisme og besto av 759 spørsmål og svar (Elstad, Aas, & Thomassen, 2019). Den nye konfirmasjonsforordningen var etter Ståle Dyrvik «en av de

sentrale begivenheter i norsk historie på 1700-tallet». Konfirmasjonens nye betydning gjorde selve forberedelsen mye viktigere enn før. Ingen skulle få lov å konfirmeres uten først å ha gått på skolen og ervervet seg grunnleggende kunnskap om kristendommen. Forordningen innebar at det ble stilt et helt allment krav om skolegang (Sandmo, 2020).

Konfirmasjonshandlingen var siden reformasjonstiden og frem til 1981 både en bekreftelse av dåpsløftet, en bekjennelse og en velsignelse. Det året fikk Dnk en ny ordning, hvor konfirmasjonshandlingen fremstår som en ren forbønns- og velsignelseshandling (Kirkerådet, Den norske kirke, s. 23). Kirkemøte vedtok i 2009 trosopplæringsplanen *Gud gir – vi deler* (Kirkerådet, Den norske kirke, 2010), som erstattet både plan for dåpsopplæring fra 1991 og plan for konfirmasjonstiden fra 1998. Konfirmasjonstiden regnes etter innføringen av trosopplæringsreformen i Dnk, som en del av menighetens helhetlige opplæring for barn og unge mellom 0 og 18 år. Konfirmasjonstiden er det mest omfattende tiltaket i planen med 60 timer og er detaljert beskrevet i forhold til blant annet innhold og oppbygging (ss. 13-25). I innholds-kapittelet 3 under overskriften *kirkens tro og tradisjon*, står det følgende under forklaringen av sakramenter: «Barn og unge skal lære om dåpen ... som nådemiddel og grunnlag for troens liv. Død og oppstandelse med Kristus. Korsmerket i dåpen og i hverdagen ...» (s. 16).

2.2 Nåtidens dåpsteologi

I del to av teoridelen støtter jeg meg hovedsakelig til to bøker som inneholder et avsnitt om dåpen hver nemlig Hegstads bok (Hegstad, 2015), og Dokkas bok (Dokka, 2018). Jeg valgte to norske forfattere som er fremragende på sitt felt og som ligner hverandre i sin tilnærming. Jeg ønsker først å presentere tre historiske dokumenter, som sier noe om dåpen og som er et viktig grunnlag for nåtidens dåpsteologi.

2.2.1 Viktige historiske dokumenter

Det første er *Den augsburgske bekjennelse – Confessio Augustana* (Melanchthon, 1530) forkortet CA, et dokument som består av 21 artikler hvor det i dåps-artikkelen 9 heter at: « [...] dåpen [...] er nødvendig til frelse, [...] at barna bør døpes, [...] at Gud mottar de med nåde, [...] at de overgis til Gud i dåpen.». Samtidig sier dokumentet at: « [...] gjendøperne fordømmes, siden de forkaster barnedåpen og påstår at barna blir salige uten dåp.» (s. 2).

Det andre dokumentet er *Dåp, nattverd og embete – baptism, eucharist and ministry* (World Council of Churches, 1982), forkortet BEM, et resultat av dialog mellom representanter fra flere ulike kirkesamfunn med utgangspunkt i det man kunne enes om framfor å fokusere på uenigheter. Her ser man utviklingen fra CA « [...] gjendøperne fordømmes [...] » til BEM « [...] praksis som kan bli tolket som gjendåp, må unngås [...] » (s. 4). Kirkenes felles utgangspunkt i Bibelen spiller en viktig rolle i BEM.

Det tredje dokumentet er *Nådens fellesskap* (Metodistkirken i Norge og Den norske kirke, 1994), en rapport fra samtalen mellom Metodistkirken i Norge og Dnk som har undersøkt i hvor stor grad det hersker enighet mellom kirkene og hvilke praktiske konsekvenser det kan ha.³

2.2.2 Hegstad og Dokka

Hva kjennetegner en luthersk forståelse av dåp i henhold til Hegstad og Dokka? Jeg vil gå gjennom avsnitt om dåpen i dåpskapitlene hos begge og finne kategorier som skal brukes inn i analysen. Hos Hegstad er dåpskapittelet delt inn i ni deler med hver sin overskrift, hos Dokka er det åtte deler. Noen av overskriftene vil jeg bruke som analysekategorier som de står, mens andre analysekategorier vil jeg muligens lese ut fra teksten.

2.2.2.1 Dåp og frelse

Hegstad fremstiller dåpen som et uttrykk for Guds handling med den som blir døpt (s. 212). På den ene siden tilgis syndene i dåpshandlingen, akkurat som vann rensker oss fra skitt. På den andre siden gir dåpen del i Ånden. Hegstad refererer til nytestamentlige skrifter som beskriver dåpen som avgjørende for å kunne motta frelse: «den som ikke blir født av vann og Ånd, kan ikke komme inn i Guds rike.»⁴ Dokka skriver i den sammenheng om en av Luthers så kjente og slagordaktige uttrykk som «der fröhliche Wechsel», som på norsk er «det glederike bytte» og som beskriver det byttet som skjer i dåpen, nemlig at Kristus og den dømte bytter egenskaper og skjebne i dåpsvannet, hvor Kristus tar på seg den døptes synd og lider den døptes død og

³ Jeg bruker et eksempel fra dokumentet under punkt 5.1.2.1 i drøftingsdelen.

⁴ Evangeliet etter Johannes 3, 5

hvor den dømte får Kristi rettferdighet og liv (s. 169). *Dåp og frelse* er en av overskriftene Hegstad bruker og som jeg vil benytte som analysekategori.

2.2.2.2 Dåp og tro

Hos Hegstad leser jeg at dåpen i nytestamentlig forståelse er knyttet tett sammen med tro: «Den som tror og blir døpt, skal bli frelst. Men den som ikke tror, skal bli fordømt.»⁵ Verset understreker at dåpen er en forutsetning for frelse, men at den samtidig ikke er tilstrekkelig dersom man ikke tror. Luther bruker samme bibeltekst i avsnittet om dåpen i sin lille katekisme og understreker videre at både vann, Guds ord og troen som setter sin lit til Guds ord i vannet, må til for at det er dåp (ss. 213-214).⁶ Dokka bringer her inn en annen nyanse av tema tro, nemlig en som er knyttet til barnedåpen, hvor motstanderne mener at den som døpes må ha et bevisst trosstandpunkt som forutsetning for dåp, nemlig det som kalles for troens dåp. Barnedøpende kirkesamfunn har gjerne understreket at kristen tro ikke forutsetter intellektuell modenhet og den klassiske lutherske teologien insisterer på at «spebarn kan tro» (ss. 159-160). *Dåp og tro* som overskrift hos Hegstad blir den neste av mine analysekategorier.

2.2.2.3 Dåp og de udøpte

Hegstad refererer til Luther som mente at Gud forpliktet oss til å bruke dåpens sakrament, mens Gud selv ikke var bundet til det på samme vis. Dette betyr at Gud kan gi frelse til et barn, selv om det på grunn av ytre grunner ikke ble døpt. Luthers forståelse var at frelsen gis i dåpen, på samme måte som Gud er fri til å gi frelse også uavhengig av dåpen (s. 223). Også Hegstad sin overskrift *dåp og de udøpte* vil jeg bruke som analysekategori i kapittel 4.

2.2.2.4 Dåp som sakrament

Hegstad skriver at sakramentsbegrepet i vestlig teologi er preget av Augustin, hvor synlige tegn som elementet vann viser utover seg selv og peker på samt gir del i den usynlige nåde og hvor samtidig Ordet gjør elementet til sakrament (ss. 207-209). For Luther var det viktig å si at et sakrament var innstiftet av Jesus selv, samtidig som sakramentene måtte mottas i tro for å bli til frelse (s. 208). Hos Dokka leser vi supplerende at ordet *sakrament* stammer fra latin og er oversatt fra det greske *mysterion* som igjen betyr hemmelighet og han skriver at det her dreier

⁵ Evangeliet etter Markus 16, 16

⁶ Martin Luthers lille katekisme (1531), fjerde part, punkt 5

seg om en hellig hemmelighet og en hemmelig hellighet (s. 156). Hegstad bruker i sin innledning til dåps-kapittelet overskriften *Sakramentsbegrepet*, jeg vil benevne den tilhørende kategorien med «dåp som sakrament».

2.2.2.5 Dåp og skapelse

Under punkt 2.2.2.1 skrev jeg at dåp er avgjørende for å kunne motta frelse og under punkt 2.2.2.3 at Luthers forståelse var at frelsen gis i dåpen. Her knyttes altså dåp og frelse uatskillelig sammen. I dåpskapittelet til Hegstad finner jeg ikke noe om dåp og skapelse, men jeg finner noe om skapelse og frelse i hans frelseskapittelet (ss. 168-169). Her skriver han at den kristne troen på Gud som verdens skaper henger tett sammen med den kristne troen på Gud som verdens frelser og han siterer Ireneus som sier at frelsen realiserer den frelsesvilje som ligger i skapelsen samtidig som målet med skapelsen er det samme som for frelsen, nemlig at mennesket skal bli Gud lik. Mennesket mistet sin gudbilledlighet med syndefallet etter skapelsen, men i frelsen gjenoprettes denne. Sagt med bakgrunn i det første jeg skrev i dette avsnittet, så gjenoprettes menneskets gudbilledlighet i dåpen. Jeg gir avsnittet overskriften «dåp og skapelse» og benytter den som en av mine analysekategorier.

2.2.2.6 Dåp og tradisjon

Trond Skard Dokka streifer i sin katekisme-bok en tematikk som det ikke tidligere har vært så mye fokus på, nemlig hva foreldre som velger dåp for sine barn legger i selve dåpen. Han skriver om forskning som peker på at dåp først og fremst er en fødselsrite hvor et nytt individ ønskes velkommen til verden og hvor det blir innlemmet i familien og andre sosiale sammenhenger. Dokka fremhever at tradisjon er et viktig motiv, hvor for eksempel en dåpskjole som blir brukt i generasjon etter generasjon. Hele ritualet passer også godt sammen med at dette skjer i en kirke. Dokka fortsetter med at dåpen også sett fra kirkens synsvinkel er en feiring av et nytt livsunder og en innlemmelse i sosiale sammenhenger (s. 160). Jeg vil gi dette avsnittet overskriften «dåp som tradisjon» og bruke det som analysekategori.

Jeg har ovenfor beskrevet seks analysekategorier som jeg leste ut av dåpskapitlene i Hegstad og Dokka sine bøker. Jeg tilføyer nå, etter jeg er ferdig med analysekapittel 4, en ny kategori som kun tangeres i begge dogmatikkbøker. Hvorfor jeg likevel tar den med her i etterkant, er

fordi den i hovedsak vokser frem fra materialet altså konfirmanthøkene. Dette er kategorien «dåp og tilhørighet» som jeg beskriver under neste punkt.⁷

2.2.2.7 Dåp og tilhørighet

Dokka skriver under overskriften *Fakta om dåp* at dåpen er en overgangsrite og opptaksrite i et avgrenset fellesskap og at dåpen i Dnk oppfattes som innlemmelse i den kristne kirke (Dokka, s. 158). Innlemmelsen nevnes også to andre steder i boken nemlig under overskriften *Enighet og strid om dåp* med innlemmelse i den kristne kirke (Dokka, s. 159) og under overskriften *Feiring av livet* med innlemmelse i familie og andre sosiale sammenhenger (Dokka, s. 160). Hos Hegstad leser jeg under overskriften *Dåp og frelse* at mennesker får del i Ånden og at det i et trinitarisk perspektiv betyr at de får fellesskap med Faderen og Sønnen (Hegstad, s. 213). Videre leser jeg under overskriften *Barnedåpen* at det er mulig å understreke den kollektive siden ved dåpen og at man ikke gjør det alene, men som del av et troende fellesskap og at fellesskapets tro kan bære sine medlemmer (Hegstad, s. 217). Kategorien «dåp og tilhørighet» er mindre tydelig til stede i dåpsteologien hos Dokka og Hegstad sammenlignet med de andre kategoriene. Jeg har likevel tatt den med her siden den er sterk til stede i materialet jeg analyserer i kapittel 4.

2.3 Generasjon prestasjon?

I tredje del av teoridelen ønsker jeg å redegjøre for noen viktige punkter i Ole Jacob Madsen sin ungdomspsykologi Generasjon prestasjon, heretter avkortet GP. Jeg presenterer her to intervjuer med Madsen i forbindelse med boklanseringen, den første er publisert hos khrono.no (Sundquist & Eriksen, 2019):

Madsen sier at begrepet «GP» hviler på tanken om prestasjonssamfunnet, der menneskeverdet blir knyttet til hvor godt man presterer på skole, jobb og i det sosiale, mer enn tidligere forestillinger om at alle er verdifulle i seg selv, eller skapt i Guds bilde. Gruppen som beskrives med GP er ungdom født rundt tusenårsskiftet, de som ikke husker at det fantes en verden uten internett. I vår tid definerer de sin egenverdi i form av likes og følgere på Instagram. Disse verdiene vil skape et skille mellom vinnere og tapere. Kritikere av prestasjonssamfunnet

⁷ Dette avsnittet og punkt 2.2.2.7 ble tilføyd i etterkant. Når jeg etter gjennomført analyse forsto at tilhørighet dominerer som kategori i begge konfirmanthøker, ønsket jeg å synliggjøre dette allerede i teoridelen.

sier at vinnerne ender opp i et hamsterhjul, hvor suksessen må opprettholdes og med det resultatet at de sliter seg ut. Taperne derimot vil ikke komme inn i hamsterhjulet en gang. Tallmaterialet fra Ungdata-undersøkelsen viser at ungdom i dag stort sett har det bra og at de ruser seg mindre, har flere venner og et godt forhold til sine foreldre. På samme tid svarer flere at de er mer stresset og presset.

Madsen mener at begrepet GP beskriver dagens ungdom noe, men at den samtidig til en viss grad er medieskapt og at en bestemt gruppe, nemlig ressurssterke ungdom i den øvre middelklassen har fått mye plass i media til å snakke om sine problemer. Han snakker om studenter som er i forelesninger på formiddagen og i deltidsjobber på natten, for å kunne finansiere utdanningen og som dermed er mindre på fest og mer skikkelige, enn tidligere generasjoner. Flere jobber krever høyere utdanning og studenter er redde får å stryke, siden konsekvensene kan være mer drastiske enn tidligere. Studenter må prestere for å oppnå resultater som åpner dem dører til der de ønsker. Madsen tror at studenter har det verre enn før, med strengere krav om å lykkes. Det er større usikkerhet rundt arbeidsmarked, økonomien og klodens framtid.

I boken sin skriver Madsen også om at selve begrepet GP kan føre til en selvoppfyllende profeti, siden studenter nærmest føler sterkere press fordi samfunnet forteller dem at de er en stresset generasjon. Han mener at denne generasjonen er selvbevisste og at de legger stor vekt på hva voksengenerasjonen tenker om dem. Samtidig finnes det ingen ungdomsgenerasjon som det har blitt så mye forsket på som denne. Denne generasjonen er også flinkere til å sette ord på sine egne følelser, hvor de ikke er redde lenger å bruke begreper som angst, depresjon og ensomhet. Madsen mener at det er viktig å vise en viss grad av skepsis til undersøkelsesresultater fra f.eks. SHoT og UngData. Han mener også, at uansett hvordan barna presterer, så må foreldrene vise dem at de er glade i dem og samtidig være forsiktig med å overføre en del av deres forventninger over på barna.

I intervjuet med nettstedet psykologisk.no (Sundquist J. , 2018) peker Madsen på endringer i samfunnet, hvor det tidligere var mer hierarkisk og hvor man var prisgitt den sosiale klassen man tilhørte mens dette i dag i større grad er erstattet med prestasjon som skaper en større uro og utrygghet. Dagens selvrealisering innebærer at det er opp til en selv å fylle livet med mening. Madsen tror at mange vil kjenne på en skam hvis de ikke lykkes med det.

Madsen tar i boken et oppgjør med myter knyttet til mental helse hos ungdommer, blant annet at Norge har en høy andel med selvmorder blant unge mennesker. Dette er ikke tilfelle og han begrunner dette med nasjonalt og internasjonalt tallmaterialet. Likeså tar han et oppgjør med forskjellen på psykiske plager og psykiske lidelser, hvor andelen psykiske lidelser i befolkningen er relativt stabil, mens det er en økning i psykiske helseplager, særlig blant unge jenter, men også blant unge gutter de senere årene. Her peker Madsen på at psykiske plager kan oppleves plagsomme, men som likevel ikke svarer med en klinisk diagnose. Madsen savner stemmene til folket når det gjelder hvordan de har det. Begrep som GP blir ofte benyttet av samfunnskritikere, forskere og eksperter og at ungdommene selv sjeldnere sier at de er opptatt av resultater. Madsen avrunder med at han nok stiller flere spørsmål enn han svarer på i boken sin og han håper at leserne kan få en litt bedre forståelse av kompleksiteten det innebærer å være ungdom i dag.

3 Metode

Jeg skal i denne avhandlingen analysere tekstavsnitt i to konfirmantbøker som omhandler temaet dåp og som er i bruk i Dnk. Jeg har i kapittel 1 formulert følgende problemstilling: «Hva kan være en relevant dåpsteologi for ungdom i dag?» og nevner her begrep som *relevant* og *teologi* som jeg skal definere nedenfor.

Carl-Henric Grenholm skriver i sin bok *At forstå religion* (Grenholm, 2006) om tekstanalyse, at en tekst er et middel for kommunikasjon mellom mennesker, at den har en eller flere avsendere/forfattere og en eller flere mottakere/lesere. Teksten er et redskap som forfatteren bruker for å kommunisere og formidle informasjon, tanker eller følelser til mottakeren (s. 200).

3.1 Konfirmantbok som lærebok

Den akademiske sjangeren konfirmantbøkene hører inn under er etter Krupka *lærebok* (Krupka, 2018, s. 5). Definisjonen av en lærebok er at den har som formål å formidle etablert kunnskap. Målgruppen er studenter i et fag eller andre som skal lære noe (Universitetet i Oslo, m.fl., 2020), i vårt tilfelle konfirmanter. Kirkelig undervisning kan skille seg på flere måter fra undervisning på skolen ved at den for eksempel «kan oppleves som en pust i bakken etter en hektisk dag på skolen» (Delta Lærerveiledning, s. 5). På samme måte er det en forskjell mellom en

skolelærebok som formidler innhold og arbeidsmåter i et fag, sammenlignet med en konfirmanthåndbok som lærebok som kjennetegnes av at den formidler innhold og tilnæringsmåter i kirkens fortolkning av kristen tro og praksis.

3.2 Forskningsspørsmålenes fokus

For å kunne nærme meg problemstillingen har jeg formulert to forskningsspørsmål hvor det første fokuserer på innhold⁸ altså hvilken teologi som finnes i konfirmanthåndbøkene: *1 Hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi blir vektlagt i et utvalg konfirmanthåndbøker?*.

Grenholm skriver videre at kommunikasjon mellom avsender og mottaker kun fungerer, om man bruker et fellesspråk og om man holder seg til det systemet av regler som gjelder innafor dette språket (ss. 204, 205). Det betyr for min avhandling at konfirmanthåndbøkene forstår det språket som brukes i konfirmanthåndbøkene. I denne sammenhengen er det aktuelt å nevne det andre forskningsspørsmålet som fokuserer på didaktikk⁹ altså hvilken metode som finnes i konfirmanthåndbøkene og hvor godt tekstene er tilpasset leseren: *2 Hvordan relateres dåpsteologi til ungdommers livssituasjon i et utvalg konfirmanthåndbøker?*.

3.3 Utvalg og avgrensninger

Mitt materiale er konfirmanthåndbøker. For å finne ut hvilke av disse som er i bruk i undervisningen i Norge opprettet jeg en liten spørreundersøkelse i en lukket facebookgruppe for undervisningsansatte som jobber med konfirmanter. Det var to av bøkene som skilte seg ut, nemlig *Konflogg* (Konflogg. Delta. Konfirmanthåndbok.) og *Konfirmanthåndboken* (Konfirmanthåndboken) og det er disse konfirmanthåndbøkene som jeg vil analysere. Jeg hadde opprinnelig planlagt å analysere fem konfirmanthåndbøker, men med de utvalgskriteriene og avgrensningene som jeg beskriver under punkt 1.3 så ble det stående igjen to av dem som aktuelle.

⁸ Se (Krupka, 2018, s. 7)

⁹ Se (Krupka, 2018, s. 7)

3.4 Analyseteknikk

Jeg tilordner min analyse det Grenholm kaller for substansiell (innehållslig) idéanalyse, som har til hensikt å beskrive og klargjøre innholdet i en tekst, å klargjøre tekstens logiske struktur og å ta stilling til tekstens påstander og om de holder mål (ss. 213, 214).

Grenholm snakker videre om å utvikle et analysespråk som kan hjelpe til å tolke og å forstå teksten. Dette språket skal inneholde utvalgte begrep, samtidig skal det formuleres utvalgte analyse spørsmål som stilles til teksten. I følge Grenholm kan både teoridelen i en avhandling og tidligere forskning på feltet gi et godt grunnlag for å kunne formulere analyse spørsmålene og at disse kan være nødvendig å bearbeide, etter hvert som vi blir kjent med innholdet i teksten (ss. 219, 220). Det som Grenholm kaller for analyse spørsmål er synonymt med analyse kategori hos Everett og Furseth (Everett & Furseth, 2012, s. 146). Jeg ønsker å holde meg til analyse kategori som begrep i analysen.

3.5 Hovedkilder og sentrale aspekter

Metodisk legger jeg altså Grenholms idéanalyse (s. 213) til grunn for min analysedel. Jeg vil først i analysen fokusere på det teologiske innholdet i tekstene. Her presenterte jeg under punkt 1.6 tidligere forskning som gjelder dåpsteologi og konfirmantbøker. To av dogmatikkbøkene som jeg presenterte under forskning på dåpsteologi har jeg brukt som hovedkilder i kapittel 2, det er bøkene til Hegstad (Hegstad, 2015) og Dokka (Dokka, 2018). Her fant jeg sentrale aspekter ved luthersk dåpsteologi og disse er beskrevet under punkt 2.2.2. Det er: «dåp og frelse», «dåp og tro», «dåp og de udøpte», «dåp og skapelse», «dåp og tradisjon» og «dåp som sakrament». Jeg bruker én hovedkilde til i avhandlingen som gjelder forskning på ungdomskulturen og som jeg introduserte under punkt 2.3, det er boken til Ole Jacob Madsen *Generasjon prestasjon* (Madsen, 2018). For å kunne relatere dåpsteologi til ungdommers livssituasjon må vi først vite noe om ungdomskulturen, her bidrar Madsen og jeg vil bruke ham igjen i argumentasjonen i drøftingsdelen under punkt 5.1.3.

3.6 Sammenhengen mellom analysen og drøftingen

Analysedelen i avhandlingen avrundes med å vise noen mønstre som er avdekket og som gjelder både vektleggingen av analyse kategoriene i konfirmantbøkene og relateringen til ungdommers

livssituasjon. I drøftingskapittelet vil hovedsakelig sistnevnte bli diskutert, nemlig hvilke aspekter av dåpsteologien som relateres til ungdommers livssituasjon og hvilke som ikke gjør det.

3.7 Begrepsdefinisjon

Jeg vil videre definere noen viktige begreper som jeg bruker i avhandlingen. Det er *teologi*, *dogmatikk* og *relevans*. *Teologi* (fra gresk: læren om Gud) beskrives som refleksjon og systematisering av religiøse forestillinger og har i kristendommen tradisjonelt blitt oppfattet som en vitenskap om Gud (Store norske leksikon, 2020). Jeg vil i avhandlingen benytte meg av nyere luthersk teologi som er beskrevet i dogmatikkbøkene hos Dokka og Hegstad. Aspekter ved dåpsdelen av denne teologien vil jeg bruke til å belyse konfirmantbøkene. *Dogmatikk* (dogma fra gresk: læresetning) betegner den sammenhengende behandlingen av innholdet i kirkens lære (Hegstad, s. 14), bøkene til Dokka og Hegstad omtales også som dogmatikkbøker. *Relevans* beskrives med at *noe har betydning for noe annet* (Store norske leksikon, 2017). I min avhandling bruker jeg begrepet *relevant dåpsteologi for ungdom* som betyr at denne teologien skal ha en betydning for ungdommene eller uttrykt med andre ord at de skal kunne kjenne seg igjen i denne teologien eller at teologien kommuniserer inn i livssituasjonen til ungdommene. Jeg ønsker i denne sammenhengen også å nevne at jeg bruker begrepene *aspekt* og *kategori* eller *analysekategori* om hverandre. Mens *aspekt* beskriver en betydelig del/vinkling/temakrets innafor en større enhet (for eksempel tema frelse innafor dåpsteologien) så kan *kategori/analysekategori* hjelpe til å tolke en tekst. Selv om begrepene defineres litt forskjellig så beskriver de to sider av samme sak, for eksempel så er «dåp og tro» både et aspekt innafor dåpsteologien samtidig som jeg benytter «dåp og tro» i min avhandling til å tolke tekster i konfirmantbøkene.

3.8 Forskerrollen

Når det gjelder min forskerrolle så vil jeg betegne meg selv som en insider¹⁰ på det feltet som jeg her undersøker. Jeg har så å si vokst opp i den evangelisk-lutherske kirke, jobbet i mange år som frivillig før jeg fikk jobb i kirken for 21 år siden. Jeg har siden dette jobbet med barne-

¹⁰ Jeg refererer her til (Dwyer & Buckle, 2009) som diskuterer insider og outsider forskerrollen.

og ungdomsarbeid i forskjellige menigheter. Min bakgrunn og mine erfaringer vil prege denne avhandlingen og jeg har tidligere gjort meg noen tanker om konfirmantbøker og dåpsundervisningen til ungdommer. Det er også grunnen hvorfor jeg har valgt denne tematikken til min avhandling. Selv om jeg er insider når det gjelder min forskning, så vil jeg likevel si at jeg har en sunn distanse til arbeidet gjennom bruk av teori, tidligere forskning og metoden som jeg vil anvende i analysen. Mitt ønske gjennom dette arbeidet er å bli mer bevist innholdet i konfirmantbøkene jeg bruker og innholdet i dåpsundervisningen til konfirmantene, samtidig som jeg ønsker at det jeg formidler er relevant for ungdommene.

Jeg vil i det følgende gjennomgå tekstavsnitt om dåpen i de to nevnte konfirmantbøkene, bok for bok. Jeg vil undersøke hvilke analysekategorier som vektlegges i bøkene og om de relateres til ungdommers livssituasjon. Jeg vil avslutte analysen ved å presentere mønstrene jeg fant.

4 Analyse

Her vil jeg analysere to konfirmantbøker ved hjelp av idéanalysen som beskrevet ovenfor og legger analysekategoriene fra teoridelen til grunn. Målet mitt er å kartlegge hva som er typisk for dåpsteologien i de to bøkene, altså å finne ut hvilke analysekategorier som fremstår som mer sentrale. Når tyngdepunktet i dåpsteologien er beskrevet i hver bok, vil jeg i neste steg se på hvilke aspekter i dåpsteologien som relateres mer til ungdommers livssituasjon enn andre. Jeg vil likeså se om det er noen mønstre som går igjen i bøkene.

4.1 *Konflogg*

Første konfirmantbok i min analyse er *Konflogg* (2. opplag 2016). Både navnet *logg* og forsidebildet til boka som viser en svingete vei mot horisonten, kan spille på at konfirmantene her er på veien. Vi kan lese i lærerveiledningen at dette er en arbeidsbok, som for det første «repeterer kort det konfirmantene lærte på samlingen», og «der de selv skal logge, både fra samlingene, men også fra tjenesteoppdrag og gudstjenester» (s. 14). På side 3 i *Konflogg* blir *Konflogg*-konseptet kort forklart som noe som «hjelper deg å huske det du lærer/opplever i konfirmanttiden, en dagbok der du kan logge og en minnebok du kan ta frem igjen om 50 år» (s. 3). Hoveddelen i konfirmantboken består av 19 temasamlinger som får plass på fire sider

hver. Først presenteres tema på en dobbeltside, som etterfølges av en dobbeltside der konfirmanterne kan skrive sin logg.

Tema dåp får ikke mye plass i *Konflogg*. Temaet er riktignok beskrevet i første samling i boken som handler om tilhørighet (ss. 4-7). Temaet behandles imidlertid kun som et undertema og deler her plass med andre undertemaer som relasjoner, vennskap, familie, konfirmasjon, korsets tegn, kirkelige handlinger og bønn (Delta Lærerveiledning, s. 22). Til sammenligning har nattverden som det andre sakramentet i Dnk, fått et eget kapittel i samme konfirmantbok (kapittel 17) (s. 68). Selv om beskrivelsen av dåp i denne konfirmantboken fremstår som veldig kompakt, så finner jeg de fleste av analysekategoriene fra teoridelen i tillegg til en kategori som er vokst frem fra materialet. I det følgende vil jeg presentere analysen av *Konflogg* ved hjelp av de 6 kategoriene som utviklet seg ut fra Hegstads og Dokkas beskrivelse av luthersk dåpsteologi, sammen med den ene kategorien som ble til under analysen.

Tema dåp beskrives hovedsakelig i bokens første samling med overskriften «Hvor hører du hjemme?» (ss. 4-7). Overskriften peker slik på tilhørighet som en sentral kategori. I lærerveiledningen for opplegget står det at målet for første samling er at konfirmanterne blir kjent med kirken og erfarer at de tilhører den. Stikkordene for samlingen under livstolkning og livsmestring er tilhørighet, relasjoner, vennskap og familie. Stikkordene under kirkens overleverte tro er dåp, konfirmasjon, relasjon til Gud og nåde. Stikkordene under kristen tro i praksis er kirken som lærende og handlende fellesskap, korsets tegn, dåp, kirkelige handlinger og bønn (Delta Lærerveiledning, s. 22). Alle stikkordene som nevnes knyttes til temasamlingens overskrift.

Dåp nevnes i konfirmantboken også tre andre steder. Først finner man den på omslagssiden foran i misjonsbefalingen,¹¹ hvor det står om Jesu oppfordring til blant annet å døpe i Faderens og Sønnens og Den hellige ånds navn. Så nevnes den i samling 18 «Diakoni - Hva kan vi gjøre?» (s. 72) og til slutt i samling 19 «Velsignet - Hva tar vi med oss videre?» (s. 76).

¹¹ Evangeliet etter Matteus 28, 18-20

4.1.1 Aspekter ved en luthersk dåpsteologi

Jeg finner igjen de fleste av analysekategoriene fra teoridelen i *Konflogg* og ser at de vektlegges noe forskjellig, for eksempel er «dåp og tro» mer fremtredende enn «dåp og sakrament» og «dåp og skapelse». «Dåp og de udøpte» og «dåp og tradisjonen» fant jeg kun implisitt relatert til dåpen. Jeg fant derimot en syvende kategori «dåp og tilhørighet» som hovedsakelig vokste frem fra materialet og som dominerer sammenlignet med de andre kategoriene. Denne kategorien er så mye til stede i konfirmantboken at jeg til og med har valgt å dele den i flere underkategorier.

Dåp og frelse

Midt på side 5 (s. 5) står spørsmålet: «Lurer du på hva som skal til for å høre hjemme hos Gud?» Det følger bibelteksten om Jesus og barna, hvor det i vers 14 og 15 står: «For Guds rike tilhører slike som dem. (...) Den som ikke tar imot Guds rike slik som et lite barn, skal ikke komme inn i det.» Å høre hjemme hos Gud blir her knyttet sammen med å ta imot Guds rike som et lite barn. Hva er det som gjør at barn er bedre stilte enn voksne når det gjelder å ta imot og å komme inn i Guds rike, og hvorfor fremstiller Jesus barna som forbilder for de voksne? Har det å gjøre med at de ikke kommer med noe som helst (verken materielle ting eller fordommer), kun et åpent hjerte og dermed er i stand til å ta imot Guds rike slik som man tar imot en gave? Å tilhøre Guds rike blir i kristen teologi forstått som det å tilhøre frelsen. Når Jesus snakker om at Guds rike tilhører barna, så høres det ut som at han mener alle barn. Andre mennesker derimot kommer kun i Guds rike når de tar det imot som barna gjør.

Bibelteksten om Jesus og barna følger en tekst som inneholder denne setningen: «I dåpen blir vi født på ny til fellesskap med Jesus, vi blir tilgitt våre synder, og får tent et håp om evig liv.» Her knytter konfirmantboken dette sammen med poenget ovenfor, nemlig å kunne tilhøre Guds rike når man tar imot det som et barn. Også de tre frasene «født på ny, fellesskap med Jesus og tilgivelse av våre synder» forstås i kristen teologi som aspekter ved frelsen.¹² Siden syndstilgivelsen er et undertema i teologien til det mer overordnede tema frelse, så kan dette sorteres inn under her. Objektspråket her er syndstilgivelse, men analytisk så kan man

¹² Se Hegstad som beskriver de fem nytestamentlige motivkretser knyttet til frelse (Hegstad, s. 171).

plassere syndstilgivelse som et tema under frelsesteologien og da kan vi si at det handler om det.

Jeg plasserer derfor begge tekstavsnittene under kategorien «dåp og frelse».

Dåp og tro

Undervisningsbolken om dåpen legger i første temasamling opp til at konfirmanter her hører om at dåpen forener den troende med Jesus Kristus (Delta Lærerveiledning, s. 25). Så fortsetter de å lese i *Konflogg* øverst på side 5 (s. 5). Der står det i teksten om den altfor store dåpskjolen at denne er et symbol på at vi i troen får vokse og utvikle oss. Videre står det at man i konfirmasjonen igjen har på seg kjole og at den da sitter bedre, men at den fremdeles er så stor at man kan vokse videre og at dåpen bare er begynnelsen. Dåpskjolens størrelse brukes her som en metafor på to plan. For det første brukes dåpskjolen i en overført betydning på den fysiske veksten av mennesket altså fra spedbarn til barn og til slutt voksen. For det andre spilles det på den åndelige veksten, altså vår tro som vokser hele livet. Den avsluttende påstanden i dåpskjoleteksten om at dåpen bare er begynnelsen lar meg undre hva som menes her. Er det den fysiske veksten, den åndelige veksten eller rett og slett livet i seg selv?

Nederst på samme side (s. 5) beskrives dåpen som et under og at ikke vannet i seg selv gjør at den blir til en hellig handling. Det skjer først når Guds ord legges til. Selv om konfirmantboken her ikke sier noe om Luthers lille katekisme, så hører jeg dens ordlyd. I fjerde del under spørsmål fem «Hvordan vann kan gjøre så store ting?» står det at ikke vann gjør det, men Guds ord som er forent med vannet og troen som liter trygt på dette ordet (Luther, 1531). Hos Luther er det troen som gjør at vannet og Guds ord gjør dåpen til en hellig handling¹³, altså tre elementer. Det er interessant at ikke teksten i konfirmantboken sier noe om troen, her finner jeg kun de to andre elementene «vann» og «Guds ord». Kan det være et glipp som har skjedd her eller er elementet «tro» utelatt med en hensikt? I undervisningsopplegget i lærerveiledningen leser jeg følgende: «Den som døpes overøses med vann i Faderens, Sønnens og Den hellige ånds navn. Dåpen forener den troende med Jesus Kristus.» (Delta Lærerveiledning, s. 25). Her finner jeg igjen de to elementene vann og Guds ord. Så dukker det

¹³ Se Hegstads beskrivelse under «dåp og tro» (Hegstad, s. 214).

tredje elementet «tro» opp som her er knyttet til den som døpes, «den troende». Lærerveiledningen holder seg her innholdsmessig nærmere til lille katekisme enn konfirmantboken. *Konflogg* er et konfirmantopplegg som brukes innenfor Dnk som er en kirke i luthersk tradisjon. Så jeg tenker at teksten her med fordel kunne ha nevnt elementet «tro» også.

Til avsluttende vis så leser vi i bokens siste temasamling 19 at konfirmantene får mulighet til å sette ord på troen i trosbekjennelsen og at konfirmasjonen ikke er et punktum i livet i menigheten og i troslivet (s. 76). For mange konfirmanter er etter min erfaring troen noe som er vanskelig å sette ord på, jeg antar derfor at konfirmantboken her gir konfirmantene et hjelpemiddel ved å peke på at trosbekjennelsen er der for å sette ord på egen tro og at dette gjøres helt konkret i konfirmasjonsgudstjenesten. Jeg snakker også av erfaring når jeg sier at konfirmasjonsgudstjenesten for mange konfirmanter betyr at kontakten til kirken kuttes eller i hvert fall settes på hvilemodus. For noen av dem betyr det at de vender tilbake som voksne for å gifte seg i kirken eller for å døpe sine egne barn i kirken. Det tror jeg er grunnen til at konfirmantboken nettopp presiserer at «konfirmasjonen ikke er et punktum i troslivet» og at det i neste setning fortsetter med at «konfirmasjonen er en bekræftelse på at du alltid tilhører Gud».

Jeg har valgt å tilordne alle de tre tekstene i kategorien «dåp og tro».

Dåp og de udøpte

Verken *Delta lærerveiledningen* eller *Konflogg* sier eksplisitt noe om de udøpte. Jeg vil likevel si at konfirmantboken impliserer at de udøpte kan ta imot Guds rike. Når Jesus sier at de små barn skal komme til ham og at Guds rike tilhører slike som dem så nevner han ikke døpte eller udøpte, men han snakker om alle barn. Dette forsterkes når Jesus løfter opp barna som forbilder og at han sier andre kun kan komme i Guds rike når de tar imot dette som små barn gjør. Dette samsvarer med Hegstad når han skriver at «frelsen gis i dåpen samtidig som Gud er fri til å gi frelse også uavhengig av dåpen» (Hegstad, s. 223).

Jeg tilordner bibelteksten om Jesus og barna analysekategorien «dåp og de udøpte», selv om den ikke eksplisitt nevner de udøpte.

Dåp og skapelse

I temasamling 18 ansvarliggjøres vi til handling i kraft av å være døpt og del av det verdensvide kristne fellesskapet (s. 72). Jeg siterer fra første tekstavsnitt tilhørende temasamlingen:

Når et barn blir døpt, sier presten dette om livet i dåpen: «Gjennom dåpen setter Gud oss inn i sin verdensvide kirke og gir oss del i Jesu kall og oppdrag.» Dette sa presten da du ble døpt, også. Vi som tilhører Jesus og den verdensvide kirken, har blitt kalt til tjeneste.

Det står videre at Jesus handlet som en tjener ved at han vasket disiplenes føtter og at han oppfordrer oss til å følge hans eksempel og å tjene hverandre. Her hører jeg at leseren blir oppfordret til handling. Samtidig refereres det til diakoniens fire hovedmål som er nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet (s. 73). Her blir handlingen som forventes konkretisert ved å knytte den sammen med det diakonien jobber med. I loggdelen blir det enda mer praktisk ved at konfirmantene oppfordres til å komme med helt konkrete eksempler på hvordan de kan hjelpe i forskjellige situasjoner (hjelpe bestemor som har blitt enke, hjelpe flykninger på Middelhavet og hjelpe isbjørnen med sitt leveområde) og hva de tror kan være det beste å gjøre for forskjellige mennesker (en god venn, mor, far, søsken, besteforeldre) eller naturen i nærområdet (s. 74). Her gjøres de store temaene nestekjærlighet og vern om skaperverket veldig konkrete og praktiske gjennom noen eksempler. Teksten starter altså med dåpen og munner ut i vern om skaperverket.

Jeg ser altså at kategorien «dåp og skapelse» får gjenklang i temasamling 18 «hva kan vi gjøre?».

Dåp og tradisjon

Jeg finner ikke kategorien «dåp og tradisjon» eksplisitt i samlinger og tekstavsnitt som omhandler dåpen. Derimot relateres dåpen til tilhørighet i starten av boken. På første side i temasamling 1 står det at kirken er det som hører Herren til og at kirkehistorien startet med Jesus (s. 4). Her settes dåpen implisitt i relasjon til tradisjon og kirkehistorie og kan dermed sorteres inn under denne kategorien.

Dåp som sakrament

Midt på side 5 i konfirmantboken (s. 5) står det at dåp og nattverd er sakramenter i Dnk og at ordet sakrament betyr hellig handling, hvor Gud virker usynlig gjennom synlige handlinger. Her blir dåpen definert som et av to sakramenter i Dnk. Dette passer godt sammen med Hegstad sin beskrivelse av sakramentene i begynnelsen av kapittel 7 i dogmatikkboka si (Hegstad, ss. 207-209). Konfirmantboken går derimot ikke inn og sier noe om sakraments-forståelsen gjennom historien og antall sakramenter i de forskjellige i kirkesamfunnene, kun at det er to sakramenter i vår egen kirke. Ved ordbruken synlig og usynlig blir konfirmantene presentert for en virkelighet som skiller den fra skoleundervisningen, hvor det er vitenskapen som står i sentrum, det som kan sees, tas på og bevises. Ungdommene presenteres for en godt kjent praksis i kirken, nemlig dåpen der vannet blir hellet på et barns hodet mens presten sier noen ord, en handling som kan oppfattes med våre sanser. Det blir samtidig fortalt at det skjer noe mer i denne handlingen, nemlig at Gud handler usynlig, uten at vi selv kan se det eller høre det. Også her understrekes Hegstads beskrivelse av sakraments-begrepet (s. 207). Nederst på side 5 i konfirmantboken i teksten om dåpen som en hellig handling forklares det at vannet ikke gjør dette av seg selv, men kun i enhet med Guds ord (s. 5), som nok en gang gjenfinnes hos Hegstad der han skriver om Augustin sitt uttrykk «Ordet kommer til elementet og skaper sakramentet.» (Hegstad, s. 207).

Med denne gjennomgangen har jeg vist at de fleste av temakretsene som er sentrale i Hegstad og Dokka sine bøker, er å gjenfinne i denne konfirmantboken. Samtidig ser jeg at det er mer stoff i konfirmantboken som ikke er tilknyttet en av de eksisterende kategoriene og som jeg ønsker å tilordne en ny analysekategori som hovedsakelig er vokst frem fra materialet. Det er kategorien «dåp og tilhørighet».

Dåp og tilhørighet

Selv om denne kategorien ikke er et hovedtema i dåpsteologien hos Dokka og Hegstad, så er den et hovedtema i *Konflogg*, inntar mest plass i boken og dukker opp mange steder i forbindelse med dåpen. Siden kategorien inneholder flere elementer, så vil jeg dele den inn i tre grupper, nemlig mennesker, kirken og Gud. Konfirmantboken nevner dåp og tilhørighet til familie og venner (ss. 4,6), den nevner dåp og tilhørighet til kirken og menigheten (ss. 4,6) og den nevner dåp og tilhørighet til Gud og Jesus (ss. 4,5,7,76).

Jeg vil fremheve logg-sidene i temasamling 1 som starter med fire spørsmål om dåpen som konfirmantene skal besvare. Så blir de oppfordret til å lage et slektstre og det vises i et lite eksempel. Det fortsetter med beskrivelsen av korsets tegn sammen med en tegning som forklarer hvordan man gjør det. Så blir de oppfordret til å skrive en kort takkebønn for fellesskapene de tilhører og for noen de ser har falt utenfor (ss. 6-7). Det kan se ut som at tema tilhørighet er et viktig tema for konfirmantene og at konfirmantboken akkurat derfor tildeler dette temaet så stor plass.

Jeg vil i analysen av neste konfirmantbok fortsette med å bruke alle sju kategorier, altså de seks fra teoridelen og den ene som hovedsakelig vokste frem fra materialet. Men først er jeg interessert i å finne ut om analysekategoriene taler inn i ungdommers livssituasjon.

4.1.2 Relevans for ungdommers livssituasjon

Her ønsker jeg å analysere konfirmantboken med henblikk på fortolkninger av dåp som kommuniserer med eller kommuniserer inn i den aktuelle livssituasjonen til ungdommer i dag. Gjøres temaet «dåp» relevant for ungdommer? Inviteres de til å reflektere over sammenhengen mellom dåp og egen livssituasjon?

4.1.2.1 Metodens betydning for relatering av dåp til aktuell livssituasjon

I innledningen til delta lærerveiledning står det at inspirasjonen til pedagogikken og bruken av deltakelses-begrepet til delta-opplegget er hentet fra Morten Holmqvists forskning på konfirmantpedagogikk (Delta Lærerveiledning, s. 5). Funnet i denne forskningen er at konfirmanter er opptatt av hva de kan bruke og hva de kan gjøre og at det bør skapes møter mellom konfirmanter og praksiser vi har i kirken. Først der kommer kunnskapen inn for å forklare hvorfor vi gjør det vi gjør. Det avsluttes med at den viktigste trospraksisen i konfirmanttiden ikke er den i selve konfirmantundervisningen, men den som foregår i menighetssammenheng.

Videre skrives det at akkurat *Konflogg* er det mest synlige og konkrete grepet i dette undervisningsopplegget som ikke bare kan brukes i undervisningen, men i gudstjenester, tjenestegrupper og lignende, hvor konfirmantene kan sette ord på erfaringer som hjelper til med å skape et språk og identitet i tilknytning til kristen tro (Delta Lærerveiledning, s. 5). Når konfirmantene fysisk deltar i menighetens trospraksiser som for eksempel dåp og så reflekterer over denne praksisen relatert til sin egen dåp gjennom personlige spørsmål som stilles,

besvarelser og nedskrivning av egne tanker relatert til denne tematikken (å logge) i *Konflogg*, så gis troen både kropp og hode. Hovedmålet for opplegget er tatt fra delen av Plan for trosopplæring som handler om konfirmanttiden (Delta Lærerveiledning, s. 6): «Målet for konfirmasjonstiden er å vekke og styrke troens liv som gis i dåpen, slik at de unge kan leve sitt liv i forsakelse og tro, tilbedelse og tjeneste som Jesu Kristi disipler i menighet og samfunn.» Jeg ønsker også å referere til de fire punkter som konkretiserer dette målet og som forklarer mye av oppbyggingen av delta-opplegget: 1. Konfirmantene skal få erfare menighetens fellesskap og praksiser. 2. Konfirmantene skal delta i kunnskaping i menigheten, i undervisningen, og i menighetens praksiser som gudstjenester, diakoni og så videre. 3. Konfirmantene skal i undervisningen lære kjernen i den kristne tro, det vi gjør i kirken og hvorfor vi gjør dette. 4. Konfirmantene skal lære om og praktisere en livsnær tro i menighet, hjemmet og samfunnet. De skal erfare at tro og liv henger sammen.

4.1.2.2 Konflogg og ungdommers livssituasjon

Teksten benytter seg av et effektivt virkemiddel, nemlig å snakke til konfirmantene gjennom bruk av andre person entall, som «du», «deg» og «ditt» med den hensikt å snakke til dem personlig. Av analysekategoriene nevnt ovenfor så er det særlig «tilhørighet» som eksplisitt relateres til ungdommers livssituasjon. I temasamling 1 nevner konfirmantboken først det nære og trygge samt tilhørighet til menneskene som vi har rundt oss som familie og venner, før den går over til å snakke om tilhørighet til kirken og Gud (s. 4). Overgangen gjøres i form av et spørsmål: «Har du tenkt på at du tilhører kirken?» Konfirmantboken bruker her ordet tilhørighet som et redskap. Utfra Vygotskys teori så kunne redskaper forklare tilegning av kultur og felles kunnskaper, spesielt var det språket som redskap som han pekte på.¹⁴ I vårt tilfelle blir altså konfirmantene kjent med ordet tilhørighet gjennom det som betyr mest for dem, nemlig familie og venner - familiesammenhengen. Så blir de plassert i en større sammenheng nemlig som del av kirken hvor begrepet tilhørighet nå skal vise dem at også kirkesammenhengen kan ha en betydning for deres liv.

Spesielt tydelig blir koblingen til ungdommers livssituasjon på logg-sidene i samme tema-del hvor det presenteres fire enkle spørsmål som konfirmantene skal besvare: «Når ble du

¹⁴ Bruken av kulturelle (språklige og materielle) artefakter som kan hjelpe mennesket fremover er et av tre hovedpunkter i den sosiokulturelle læringsteorien (Imsen, 2014, s. 189).

døpt? Hvor ble du døpt? Hvilken kirke/menighet hører du til? Vet du hva fadderne dine heter?» (s. 6). Her konkretiseres undervisningsstoffet om tema dåp ved å relatere den til konfirmantenes eget liv og egen dåp. Undervisningen legger blant annet opp til læring om å tilhøre et fellesskap. Nå kan konfirmantene helt konkret finne ut når de ble døpt og hvor og hvilken menighet/kirke de nå tilhører. Samtidig kan de finne ut hvem fadderne deres er og muligens ta kontakt med dem om ikke de allerede har kontakt med hverandre fra før av. Dette er oppgaver som er enkle å mestre og om konfirmantene ikke sitter med svarene, så kan de finne frem dåpsattesten hjemme og besvare spørsmålene.

Som en fortsettelse kommer det i neste oppgave å lage et slektstre over familien sin. Her blir tilhørigheten til familien veldig synlig, hvor man utforsker familiehistorien tilbake i tid. Prosessen rundt å lage slektstre kan jo i seg selv være en fellesskapsbyggende aktivitet i familien, her må det samarbeid og samsnakk med for eksempel foreldre til. Kanskje det til og med er noen gamle familiebibler som blir åpnet opp for å finne informasjon der?

Videre presenteres korstegnet og konfirmantene skal huske på at de tilhører Jesus.¹⁵ Korstegnet forklares enkelt med noen tegninger av en hånd og hvordan man fører hånden over kroppen. Konfirmantene oppfordres til å bruke praksisen jevnlig, for å minne seg selv på hvem de tilhører (s. 7). Her tror jeg at mange av konfirmantene kjenner denne trospraksisen, enten fra TV hvor de muligens har sett folk korstegne seg i f.eks. idretten eller når de har vært på ferie i utlandet. Utfordringen tror jeg er «å hente denne praksisen hjem». Med litt forklaring fra konfirmantlærerens side på hvorfor vi gjør dette hos oss og med jevnlig repeteringer gjennom konfirmantåret, så kan dette potensielt sett bli en praksis som ungdommene synes kan være en meningsfull trospraksis og som de kan ha med seg til senere i livet.

Sist i temasamlingen skal konfirmantene skrive en kort takkebønn til Gud for fellesskapene de tilhører (s. 7). Her samles trådene fra starten av samlingen hvor tilhørighet og fellesskapene man tilhører ble tematisert. Konfirmantene blir videre oppfordret til å be for noen de ser har falt utenfor og jeg antar at det her menes en tilhørighet til fellesskap som mange ungdommer er en del av, men som altså noen faller utenfor. Her kan konfirmantene bli bevisste

¹⁵ I lærerveiledningen samling 1 blir korstegnet forklart med at man gjennom dåpen hører Jesus til (s. 25)

på at det har en verdi å kunne tilhøre et sted, og at det er viktig å se og bry seg om de som ikke er med i disse fellesskapene.

Også «skapelse» knyttes tett til konfirmantenes liv når de på logg-sidene i temasamling 18 blir utfordret til å komme med eksempler på hvordan de kan hjelpe i konkrete situasjoner eller hva de kan gjøre for spesifikke mennesker rundt seg som trenger det eller for naturen (ss. 74-75). Mange ungdommer har en klar mening om miljøvern og en utpreget rettferdighetssans, jeg tror derfor at det potensielt vil engasjere dem når de skal finne ut hvordan de kan hjelpe eller hva godt de kan gjøre for andre.

«Tro» relateres til ungdommers liv gjennom den altfor store dåpskjolen som har plass for at et menneske vokser seg større, på samme måte som en konfirmantkappe fortsatt har plass for at konfirmantene kan vokse videre (s. 5). Her brukes dåpskjolen og den for konfirmantene veldig relevante konfirmantkappen og menneskets vekst først for å videre forklare for konfirmantene at også de vokser og utvikler seg i troen.

«Frelse» og «sakrament» relateres ikke eksplisitt til ungdommers livssituasjon. Der får de en innerteologisk beskrivelse som ikke umiddelbart gir mening. Som eksempel så nevnes «frelse» kun implisitt i teksten gjennom undertemaene syndstilgivelse og tilhørighet til Gud (s. 5) uten at dette forklares noe nærmere i *Konflogg*. Dette kommer jeg tilbake til i drøftingen.

4.2 Konfirmantbibelen

Den neste konfirmantboken jeg analyserer er *Konfirmantbibelen* (7. opplag 2018). Denne konfirmantboken knytter bibelen bokstavelig talt tett til konfirmantundervisningsstoffet. Bibelen er her en fysisk del av konfirmantboken. Helt foran i *Konfirmantbibelen* er det 56 temasider, så kommer selve bibelteksten etterfulgt av 56 sider bibelveiviser. Temasidene består av en kort bibelinnføring og arbeids-sidene for konfirmantene med navnet «veien» (s. 9 foran). Her brukes det hellige som et gjennomgående tema og arbeids-sidene er organisert utfra det som regnes som fem aspekter ved det hellige er: Hellig hus, hellig ord, hellig handling, hellig liv og hellig samfunn. Disse fem aspektene inneholder igjen til sammen 31 temasamlinger. De fleste temasamlinger har fått plass på én side i boken. Her blir temaet utdypet eller beskrevet i en tekst, så blir det tilknyttet en bibeltekst, en passende perle i kristuskransen og en bønnesetning som igjen knyttes til den valgte perlen.

Jeg finner igjen vei-metaforen i denne konfirmantboken. I *Konflogg* var det forsiden som viste et bilde av en vei, i *Konfirmantbibelen* har altså arbeids-sidene fått overskriften *veien*. Begge bøker spiller altså på at det å være konfirmant og det å delta i konfirmantopplegget er å være i bevegelse og på en reise. I *Konfirmantbibelen* er det i tillegg forklart i en tekst som inneholder de fem aspektene ved det hellige (s. 9 foran). Med *veien* menes i denne boken at «konfirmasjonstiden er en vandring mot både selvstendighet og tilhørighet» (Konfirmantbibelen Lærerveiledning, s. 23).

Tema dåp er godt beskrevet i denne konfirmantboken og er å gjenfinne både på temasidene og i bibelveiviseren. Også flertallet av aspektene ved det hellige inneholder noe om dåpen. Dåpen har fått en egen temasamling under aspektet *hellig handling*, er beskrevet på en dobbeltside (ss. 30-31 foran) og har dermed fått ekstra mye plass i forhold til de andre temaene. Andre temaer under dette aspektet er: Nattverden og symbolhandlinger med det tilhørende korstegnet (ss. 28-33 foran). Jeg finner nesten alle analysekategorier fra teoridelen i denne boken og benytter meg igjen av kategori «tilhørighet» som ble lagt til i siste analyse.

Mål for temasamlingen om dåpen beskrives som følgende i lærerveiledningen (Konfirmantbibelen Lærerveiledning, s. 139):

Formidle at dåpen er Guds hellige handling der den dømte får Den hellige ånd.
Formidle at dåpen gir oss del i Jesu forsoningsverk og bekrefte at Guds gave i dåpen står fast og er virksom i alle dømte. Vise at dåpen tar oss inn i et nytt forhold til Gud, og gjør oss til en del av den verdensvide kirke.

Stikkordene for samlingen under livstolkning, tro og livsmestring er dåpen som kristendommens innvielsesrite og å bevisstgjøre konfirmantene på dåpens gave. Stikkordene under kirkens tro og tradisjon er dåps- og misjonsbefalingen, trosbekjennelsen, Fader vår og velsignelsen. Stikkordene under kristen tro i praksis er å leve livet i relasjon til Gud, daglig omvendelse, aftenbønn med oppgjør og tilgivelse hver dag, liturgisk samling, dåpspåminnelse og kristuskransen: dåpsperlen (Konfirmantbibelen Lærerveiledning, s. 139).

Utenom aspektet *Hellig handling* nevnes dåp også flere andre steder i *Konfirmantbibelen*. Først leser vi om den i bibelinnføringen når kristuskransen introduseres og en av perlene, den store hvite, presenteres som dåpsperlen (s. 8). Så finner vi den i temasamling *Kirken* under aspektet *Hellig hus* hvor teksten blant annet beskriver en dåp (s. 12 foran). Videre

står det om dåpen under aspekt *Hellig samfunn* og der i temasamlingene *Menigheten* (s. 51 foran) og *Den verdensvide kirke og de forfulgte kristne* (s. 55 foran). Også i bibelveiviseren bakerst i *Konfirmantbibelen* møter vi tema dåp, først tilknyttet symbolene fisken (s. 38 bak) og duen (s. 41 bak), sist i bibeltekster tilknyttet dåpen (s. 44 bak) som konfirmantene blir oppfordret til å lese.

4.2.1 Aspekter ved en luthersk dåpsteologi

I samsvar med *Konflogg* inneholder *Konfirmantbibelen* nesten alle analysekategorier fra teoridelen, pluss den ene jeg har tilføyd under analysen av *Konflogg*. Kategorien «skapelse» fant jeg ikke i materialet og kategorien «de udøpte» kun implisitt. De fire resterende kategorier fra teoridelen er ganske lik til stede i denne konfirmantboken, med unntak av «frelse». Den utmerket seg sammen med den sjuende kategorien «tilhørighet». Denne var som i analysen av *Konflogg* igjen så mye til stede at jeg splittet den opp i flere underkategorier.

Dåp og frelse

I temasamlingen om dåpen på side 30 (s. 30 foran) finner vi en fortelling som jeg vil gi overskriften *historien om dåpen*. Denne fortellingen bygger på det siste kapittelet i Johannes åpenbaringen, hvor Johannes beskriver sin fremtidsvisjon om livets vann.¹⁶ Leseren blir tatt med til en annen verden og historien starter etter livet på jorden: «Du kom hit gjennom dødens mørke. Noen bar deg fram og la deg varsomt ned ved elvebredden.» Leseren får møte både et hvitt og klart skinnende lys, en trone som noen sitter på inne i dette lyse, en stemme, en guddommelig person som den samtaler med og andre mennesker som også er kommet «hjem til Gud». Her får vi et glimt av hvordan et liv i paradiset kan se ut. Samtidig knyttes dåpshendelsen og vannet som ble brukt i egen dåp sammen med elven av levende vann som springer ut av Gud i paradiset. Her knyttes altså to verdener sammen som eksisterer om hverandre. Det er den for oss synlige verden hvor vi lever og den for oss usynlige verden hos Gud. I fortellingen fremstilles dåpen som grunnlaget for å kunne komme til paradiset. Her ser vi noen likheter til analysen under samme kategori i siste konfirmantbok hvor det å tilhøre Guds rike blir likestilt med den kristne fortolkningen av å tilhøre frelsen. Jeg ser at historien i

¹⁶ Johannes Åpenbaring 22, 1

Konfirmantbibelen tar tematikken enda lengre, nemlig at leseren tas med inn i Guds rike og frelsen. Her møter vi en rik beskrevet tekst som maler bilder med ord.

Bibelteksten som knyttes til denne temasamlingen står i Åp 22,1 «Engelen viste meg nå en elv med livets vann, klar som krystall. ...» Her leser vi om en fremtidsvisjon av livet i Guds rike og det blir tydelig at de fargerike beskrivelsene i *historien om dåpen* har sin inspirasjon nettopp i denne profetiske bibelteksten.

Det er naturligvis dåpsperlen i Kristuskransen som tilordnes historien om dåpen og den avsluttende bønningen lyder «Gud, jeg er ditt barn, og du er min Far.» Her blir foreldre-barn relasjonen mellom Gud og oss mennesker tydelig.

Symbolet som tilordnes temasamlingen om dåpen er fisken med påskriften ICHTHYS, som er de første bokstavene i Jesus Kristus Guds Sønn Frelser på gresk, som igjen betyr fisk. Denne finner vi igjen bakerst i bibelveiviseren på side 38 (s. 38 bak) hvor den forklares. Der står det at fisken er et av de eldste kristne symboler som ble brukt til å gi i dåpsgave i bronse eller krystall og til å gjenkjenne hverandre under kristenforfølgelsen ved å tegne den i sanden eller på et bord. Jeg har plassert hele temasamlingen under *dåp og frelse*.

I bibelveiviseren finner jeg også et bibelvers som jeg tilordner samme kategori. I Romerbrevet 6 står det at vi er forenet med Kristus i dåpen og at vi i dåpen dør med Kristus og blir reist opp igjen til et nytt liv.¹⁷ Å dø med Kristus og å bli reist opp igjen er i kristen teologi lik betydende med det å være frelst.¹⁸

Dåp og tro

Temasamlingen *Symbolhandlinger og korsets tegn* på side (s. 33) nærmer seg dåpstemaet fra en annen innfallsvinkel. I innledningen skrives det om Fantomtegneserien hvor Fantomet i visse situasjoner setter det gode merket på mennesker for å beskytte de. Videre står det at leseren

¹⁷ Romerne 6,3-4: «Vi som ble døpt til Kristus Jesus, be døpt til hans død. Vi ble begravet med ham da vi ble døpt med denne dåpen til døden. Og som Kristus ble reist opp fra de døde ved sin Fars herlighet, skal også vi vandre i et nytt liv.»

¹⁸ Se frelsespektivet hos Hegstad.

også bærer et usynlig merke på seg, nemlig korsets tegn som presten tegnet under dåpen og at dette korstegnet fortsatt er der samtidig som Jesus vet om det.

I neste tekstavsnitt presenteres fortellingen om en familie hvor faren fikk tegnet kors i pannen av sine barn og hvor han gjorde det samme hos dem hver kveld og hvor de sa: «Nå børster jeg støvet av korsmerket som du fikk i dåpen». Dette er interessant. I hellige handlinger eller trospraksiser så gjør vi først noe som er synlig samtidig som vi tror at det skjer noe usynlig, for eksempel i dåpen hvor det helles vann og sies ord og hvor vi tror at den døyte nå er druknet og oppstått med Kristus og hvor korstegnet som tegnes på kroppen er festet som et usynlig tegn. I trospraksisen som utføres i denne fortellingen ser jeg det motsatte, nemlig at troen på det usynlige korstegnet gjør at barna og faren stryker med sine fingre et korstegn i pannen på den andre for å få bort støvet som har lagt seg der i løpet av dagen. Altså en synlig handling som følge av et usynlig tegn.

Så skrives det at «mange synes det er godt å la troen komme til uttrykk gjennom handlinger, ikke bare gjennom ord». Det skrives videre at man kan tenne lys i lysgloben og at man kan korstegne seg når presten tegner et kors over menigheten. Her knyttes sammen korstegnet, troen vår og korset som presten tegner i gudstjenesten og som vi kan tegne på oss selv. Det forklares videre hvordan man tegner korset og det forsterkes med en liten tegning.

Nederst på siden knyttes dåpsperlen til denne samlingen og bønnen lyder: «Nå børster jeg støvet av korsmerket fra dåpen. Takk for at jeg tilhører deg.» Bønnen knyttes til historien om familien som korstegner seg om kvelden.

Kategorien «dåp og tro» er til stede i denne temasamlingen i *Konfirmanbibelen*. Noe eksplisitt når det skrives om å la troen komme til uttrykk gjennom handlinger og mye implisitt, ved troen på det usynlige korstegnet.

Dåp og de udøpte

I *Konfirmanbibelen* finner jeg ikke noe eksplisitt om de udøpte. Dette er interessant i en kontekst der mange ikke døpes. Jeg mener derimot at tematikken impliseres i *historien om dåpen* (ss. 30-31 foran). Stemmen som vi møter i fortellingen, sier om dåpen og korstegnet: «Den gangen lovet jeg deg å være med deg alle dager. Og jeg holder det jeg lover.» Her er det en direkte sammenheng mellom dåpen som hendelse og muligheten til å kunne komme til

paradis. Ved å fremheve at dåpen gir frelse kan teksten skape en usikkerhet. Det er en vaghet knyttet til hva som skjer med de udøpte. Dette åpner opp for ulike fortolkningsmuligheter, der en av de er at udøpte går fortapt.

Dåp og skapelse

Skapelse i forbindelse med dåp nevnes ikke i denne konfirmantboken. I *Konflogg* ble disse koblet sammen i temasamlingen om diakoni. Selv om det også finnes temasamlinger om diakoni (s. 53 foran) og skapelse (s. 21 foran) i *Konfirmantbibelen*, så relateres disse ikke til dåpen.

Dåp og tradisjon

I analysen av *Konflogg* fant jeg ut at tradisjon ikke eksplisitt var relatert til dåp. På samme måte knyttes «dåp og tradisjon» bare implisitt sammen i *Konfirmantbibelen*, her under aspekt *Hellig samfunn* og i temasamlingen om *Den verdensvide kirke og de forfulgte kristne* (s. 55 foran). På side 55 kan vi lese at det nesten er 2000 år siden de første kristne lot seg døpe i Jesu navn, at Gud sakte har bygd sin kirke og at han aldri har stoppet å bygge den. Når det skrives at kristne har blitt døpt i nesten 2000 år, så impliserer det at historie er en viktig faktor i denne sammenhengen. Når kirker i dag fortsatt døper, så vil jeg si at de følger denne dåps-tradisjonen.

Samtidig formidler fortellingen om Ingrid sin dåp (s. 12 foran) hvordan en norsk familie har vært knyttet til kirken sin gjennom tidene, fra livets start til livets slutt og generasjon etter generasjon. Først blir hun båret til kirken av sin far som sier «Ser du det store huset der? Det er Guds hus. Men det er vårt også. Der skal du bli døpt i dag.» Det høres ut som at foreldrene til Ingrid er døpt i denne kirken og at hun selv skal bli døpt i den. Når teksten fortsetter å fortelle om fremtiden, så leser vi at også hennes barn skal døpes i samme kirke. Når det her beskrives en familie som er knyttet til kirken via blant annet dåpen gjennom tre generasjoner, så vil jeg si at tradisjon er implisitt til stede. Derfor tilordner jeg også denne teksten kategorien tradisjon.

Dåp som sakrament

Hver av de fem aspektene på arbeids-sidene har fått en dekkside med en kort innføring i tematikken før temasidene starter. På dekk siden til aspektet *Hellig handling* på side 29 (s. 29 foran) skrives det at Jesus både brukte ord og handlinger for å vise hvem han var, at ordet

sakrament betyr hellig handling og at lutherske kirker har to sakramenter, nemlig dåp og nattverd. Her ser jeg en likhet til analysen av *Konflogg* tilknyttet samme kategori. Derfor legger jeg teksten til i denne kategorien.

Dåp og tilhørighet

Det er interessant å se at kategorien «tilhørighet» ikke bare dominerer i analysen av *Konflogg*, men at den også er sterk til stede her i *Konfirmantbibelen*. Under «dåp og tro» skrev jeg om Fantomet som setter merke på mennesker. Dette tegnet er i vårt tilfelle ikke en beskyttelse mot f.eks. sorger og ulykker, men det viser en tilhørighet til Jesus og at ingen kan rive oss ut av hans hånd (s. 33 foran). Her benyttes det usynlige tegnet fra tegneserien som et redskap som settes inn i vår virkelighet hvor det er det usynlige korstegnet fra dåpen som vi bærer med oss, med den forskjellen at tegnet ikke beskytter, men viser tilhørighet. At korsets tegn viser en tilhørighet nevnes to ganger rett etter hverandre: «Et usynlig tegn som viser hvem du tilhører.» og «Et tegn på at du tilhører Jesus.»

Bønnen i denne temasamlingen starter med å børste støvet av korsmerket og avslutter med: «Takk for at jeg tilhører deg.» Også her fokuseres det på tilhørighet til det Guddommelige.

I temasamlingen *menigheten* på side 51 (s. 51 foran) leser vi at alle døpte hører hjemme i menigheten. Det følger setningene: «Se på deg selv som en viktig del.» og «Tenk over om du kan bidra med noe.» Her fokuserer teksten på at den døpte er en viktig del av menighetens fellesskap og oppfordrer til å delta og bidra til dette fellesskapet. Den tilordnede Kristuskransperlen er også her dåpsperlen og bønnen er: «Gud, hos deg er jeg hjemme. La meg kjenne meg hjemme i kirken.» Her er det tilhørigheten til Gud, menighet og kirke som er fremtredende.

Siste eksempel som beskriver tilhørighet finner jeg i historien om dåpen på side 31 (s. 31 foran), hvor det står at: «Du er kommet hjem til Gud, hjem til menneskene, hjem til det livet Gud alltid ønsket at du skulle få leve.» Her har tilhørigheten tre karakterer: du og Gud, du og menneskene, du og livet Gud ønsker for deg.

Sammenfattende så kan vi si at kategorien tilhørighet er så omfattende i *Konfirmantbibelen* at den kan deles inn i tre grupper, tilsvarende de gruppene vi fant i *Konflogg*

under samme kategori: tilhørighet til mennesker, tilhørighet til kirken og menigheten og tilhørighet til Gud og Jesus.

4.2.2 Relevans for ungdommers livssituasjon

Jeg vil i det følgende undersøke hvordan *Konfirmantbibelen* kommuniserer inn i livssituasjonen til ungdommer og starter med å se på metoden som brukes i konfirmantboken.

4.2.2.1 Metodens betydning for relatering av dåp til aktuell livssituasjon

I lærerveiledningen står det om temasideene i *Konfirmantbibelen* at de er bygd opp etter Emmaus-modellen og at «målet er særlig å skape refleksjon og involvering knyttet til elementet livstolkning og livsmestring i samlingene» (s. 16). Emmaus-modellen beskrives slik i veiledningen: «Konfirmantlæreren legger til rette for at konfirmantenes liv og Bibelens fortellinger kan møtes på en slik måte at de berører hverandre.» Videre står det at konfirmantene deretter blir invitert til et møte med den treenige Gud gjennom bønn og handling. Det skrives at dette er i samsvar med trosopplæringens innhold (Gud gir - vi deler). Veilederen skriver også at hver temasamling i *Konfirmantbibelen* er delt inn i tre deler som samsvarer med de tre hovedtemaene i trosopplæringsplanen. Den første delen kalles «Liv» og samsvarer med «Livstolkning, tro og livsmestring», den neste delen er «Tekst» tilknyttet tema «Kirkens tro og tradisjon», den siste er «Invitasjon» med tilknytning til tema «Kristen tro i praksis». Alle disse tre delene tar konfirmantene på alvor og prøver å bygge en bro mellom deres egen erfaring og bibelteksten, samt å utfordre dem videre ut i dagliglivet (ss. 24,25).

4.2.2.2 Konfirmantbibelen og ungdommers livssituasjon

En stor del av konfirmantboka benytter seg på lik linje med *Konflogg* av andre person entall som virkemiddel for å nå ut til sine lesere.

Andre virkemidler er at det brukes forskjellige typer skrift, vanlig skrift og håndskrift i storbokstaver, forskjellig skriftstørrelse og forskjellig skriftfarge, svart og oransje. Hensikten med dette kan være av pedagogisk art, hvor varierende skrift hjelper å holde konsentrasjonen oppe, samtidig som det kan virke mer tiltalende og personlig.

Et pedagogisk virkemiddel i denne konfirmantboken er symbolene som er tilknyttet bibeltekster, tema eller ord og som går igjen i begge katekismedeler foran og bak i *Konfirmantbibelen*. Fra side 36 (s. 36 bak) forklares disse symbolene. Symbolbruk kan gi en

egen dimensjon inn i undervisningen og kan for noen av konfirquantene være en nøkkel for å forstå stoffet på en bedre måte.

En annen ting jeg la merke til er at tekstene skrives i forskjellige typer litterære sjangre, noe som kan ligne på selve bibelen som er satt sammen av mange forskjellige bøker som benytter seg av et flertall litterære sjangre. Av sjangre fant jeg historiske, (s. 55 foran) profetiske, altså at de sier noe om fremtiden (ss. 30-31 foran) og poetiske (s. 12 foran) tekster. Bruk av forskjellige sjangre kan åpne for livstolkning på en bedre måte enn kun å ramse opp lærestoffet.

Jeg ønsker å nevne at *Konfirquantbibelen* har fått flere design-priser ved utgivelsen.¹⁹ Forlagsredaktør i Bibelselskapet Hans-Olav Mørk understreker at «god design er en døråpner til teksten og at formidlingen av bibelen må skje i et formspråk som lever nå, i dag.» (2013).

Som tidligere nevnt er det analysekategorien «tilhørighet» som utmerker seg mest i *Konfirquantbibelen*. Det er også denne kategorien som relaterer seg i størst grad til ungdommers livssituasjon.

Teksten i temasamlingen *Symbolhandlinger og korsets tegn* (s. 33 foran) relateres til ungdommers livssituasjon ved å starte med en historie som beskrives gjennom et ungt medium innen skjønnlitteraturen, nemlig tegneserie (Unibok, u.d.). Historien handler om Fantomet og hans krefter å kunne beskytte mennesker via et usynlig merke på kroppen. Tegneserie er et univers ungdommer er godt kjent med og som virker tiltalende. Så flyttes fokuset fra tegneserien og hen til konfirquantenes liv hvor teksten fortsetter med å fortelle i «du-form» at en selv bærer et usynlig merke på kroppen som viser ens tilhørighet til Jesus og at en kan vite seg båret i Guds hånd. Jeg tenker at sammenligningen mellom å-sette-merke-på i tegneserien og at vi bærer kors-tegnet er en god måte å binde sammen en tematikk som uten sammenligningen ville være vanskeligere å forstå. Jeg tror også at metaforen «å være båret i Guds hånd» kan assosieres med en nærhet og en trygghet som mange ungdommer lengter etter.

¹⁹ Se artiklene fra Sande-avis (Stokke, 2013), pressenytt (Poulsen, 2013) og designprisen 2013 fra Norwegian Design Council (2013)

I den avsluttende trospraksisen i temasamlingen nemlig bønnen «Takk for at jeg tilhører deg» nevnes tilhørigheten en gang til. Vi kan altså si at ordet repeteres flere ganger i denne samlingen. I bønnen annonseres det ikke hvem den er rettet mot, om den er til Gud, til Jesus eller til Den hellige Ånd. Dette kan være forvirrende for en ungdom om den ikke har fått treenighetslæren under huden. I teologisk forstand spiller det ikke så stor rolle hvem bønnen er rettet mot, siden de tre vesener i treenigheten samtidig kun er den ene Gud vi tilber.

Også temasamlingen *menigheten* (s. 51 foran) fokuserer sterkt på tilhørigheten, her uttrykt med synonymet «hjemme». Synonymet kjenner vi igjen fra første temasamling i *Konflogg*, som var overskrevet med «Hvor hører du hjemmet?» og som introduserte tema tilhørighet nettopp ved å først beskrive det nære og trygge som hjemmet er før det gikk over til å høre hjemme i kirken. *Konfirmantbibelen* tar ikke denne omveien, men går rett på sak ved å skrive: «Alle dømte hører hjemme i menigheten.» Dette kan resultere i at konfirmantene ser det som mindre relevant å forbinde ordet hjemme med det lokale kirkefellesskapet. Setningen «Se på deg selv som en viktig del» kan oppfattes som en oppmuntring, nemlig at man som døpt er del av dette fellesskapet, uansett om man har vært trofast og stødig i menigheten hele sitt liv eller om man er ungdom som er søkende, usikker og tvilende.

I bønnen som tilhører temasamling *menigheten* repeteres synonymet fra teksten flere ganger: «Gud, hos deg er jeg hjemme. La meg kjenne meg hjemme i kirken.» Denne temasamlingen kan potensielt bidra positivt inn i ungdommers hverdag ved å skape noen større perspektiver.

Ordet hjemme dukker nok en gang opp, nemlig i *historien om dåpen* (ss. 30,31) hvor det nevnes tre ganger i samme setning. Her uttrykker det tilhørighet til menneskene, Gud og livet Gud ønsker for oss og viser at tilhørighet eksisterer på flere plan. Her er det igjen repetisjon som kan føre til at stoffet huskes bedre av konfirmantene og som gjør at tematikken blir relevant.

«Frelse» relateres til ungdommers livs ved at teksten i *historien om dåpen* (ss. 30,31) blant annet er skrevet i «du-form» og at den i tillegg er rik utsmykket. Dette kan gjøre den lett tilgjengelig også for ungdommer. Likevel kan det hende at noen av ungdommene vil synes at denne eventyraktige fortellingen er for langt unna virkeligheten for å kunne relateres til eget liv. En god del av konfirmantene tror etter mitt kjennskap ikke på noe liv etter døden. Når det

er sagt, så synes jeg at dette er en sterk og gripende tekst, spesielt avslutningen hvor lengselen opphører og hvor «du er kommet hjem til Gud, hjem til menneskene og hjem til et liv som Gud ønsket for deg.» Ungdommer vet hva et godt hjem betyr og for de fleste vil det være assosiert med det mest grunnleggende i livet: foreldre, familie, kjærlighet og tilhørighet. Det er en bra vinkling at det ikke bare står om hjem til Gud, noe som hadde vært opplagt, altså at mennesker hører til på jorden og Gud hører til i paradiset. Men her snakkes det altså om hjem til menneskene i paradiset, det gir en ekstra dimensjon å kunne møte ikke bare Gud, men også andre mennesker der.

Bibelteksten tilhørende temasamlingen er inspirasjonsteksten til *fortellingen om dåpen*,²⁰ den kan utløse en lignende reaksjon som å lese fortellingen om dåpen, nemlig både fascinasjon og likegyldighet. Den tilhørende bønnen handler om at jeg er Guds barn og at Gud er min Far. Her vises den nære relasjonen som består mellom Gud og menneskene. Konfirmanter som har et positivt fars-bilde, vil nok kunne lettere assosiere seg med dette enn de som ikke har opplevd far som noe godt forbilde.

Fisken er også i dag et kjent kristent symbol, kanskje mer utenfor Norges grenser enn her til lands. I utlandet er det vanlig å se biler med fiske-klistremerke som viser at bileieren er kristen. Kanskje vi burde gjenoppdage dette symbolet også her hjemme hos oss sammen med konfirmantene?

«Tro» uttrykkes i temasamlingen *Symbolhandlinger* (s. 33 foran) via trospraksiser som korsets tegn. Fra pedagogikken vet vi at det å gjøre har større effekt enn det å høre når det gjelder læringen. Jeg mener derfor at fysiske trospraksiser vil åpne kristendommen på en mer relevant måte for ungdommer enn kun det å lære om hva tro er og hvorfor vi gjør det.

Korsets tegn relateres til dåpen og det gis et eksempel på hvordan korstegnet brukes, nemlig i en familie som tegner kors i pannen til hverandre. Så blir leseren oppfordret til å tegne korset på seg selv og det følger en liten tegning som forklarer hvordan dette gjøres. Kanskje noen av ungdommene vil starte med denne praksisen av seg selv kun ved å lese i konfirmantboken. Jeg vil derimot påstå at det er den regelmessige praksisen i undervisningen

²⁰ Åp 22,1

og i gudstjenestesammenheng, hvor ungdommene lærer seg den og at oppfordringen og tegningen i *Konfirmantbibelen* kan være en påminnelse og repetisjon. Det er også viktig at ikke bare konfirmantlæreren bruker korsets tegn, men at andre i staben også bruker det i sammenhenger hvor konfirmanter er til stede.

«Tradisjon» gjøres aktuelt for konfirmantene ved å vise til at den kristne dåpen har en likelang historie som selve kirken, nemlig at den har blitt praktisert i 2000 år (s. 55 foran). Dette setter ting litt i perspektiv. Hvilke andre praksiser og annet konfirmantene har rundt seg kan vise til en så lang tidshorison? Videre tenkt så er konfirmantene del av en generasjon som tar dåpen videre i det tredje årtusen, de er så å si del av denne tidslinjen.

Også fortellingen om Ingrid sin dåp passer godt inn her (s. 12 foran). Den beskriver en familie som har vært trofast til kirken i flere generasjoner. Vi får høre om jentebarnet Ingrid som bæres til dåpen. Videre hører vi at hun senere skal være konfirmant i samme kirke og bære sine egne barn til dåpen. Dåpspraksisen er velkjent for konfirmanter, foreldre bærer sine barn til døpefonten. De fleste av dem er døpt selv som barn og har med all sannsynlighet vært med i en dåp i storfamilien. Fortellingen fortsetter med at ingen vet hvordan Ingrids liv skal bli og her kjenner nok ungdommene seg veldig igjen i. Fremtiden er uviss og den kan være forbunnet med bekymringer og angst eller med forventninger og håp. Så listes det opp en del ting som vil skje i Ingrids liv og som er en antagelse av den som skriver fortellingen: hun skal gå inn i denne kirken med en konfirmantkappe like hvit som dåpskjolen hun har på seg. Dette er jo akkurat situasjonen som konfirmantene er inni, at de om ikke så lenge skal konfirmeres i sin egen kirke. Teksten fortsetter med at Ingrid døper sine egne barn, gifter seg, mister mannen sin etter mange lykkelige år og at hun etter nitti år selv dør med sine nærmeste til stede. Mange konfirmanter vil nok oppleve livet sitt lignende eller i hvert fall ha forventninger om at det kan bli sånn. Teksten avslutter med at Ingrid blir båret opp til kirken en gang til, kirken som har stått der hele hennes liv og som har blitt et kjært rom for henne til de store begivenheter i hennes liv. Og at både kirken og velsignelsesordene har vært noe som har fulgt henne i hennes liv. Dette er en fortelling som kan åpne opp for refleksjoner og som konfirmantene lett kan kjenne seg igjen i.

4.3 Mønster på tvers av analysen

Jeg har analysert to konfirmantbøker som er mye i bruk i konfirmantundervisningen i Dnk. Som et utgangspunkt for min drøfting av hva som er relevant dåpsteologi for ungdommer i dag har

jeg i dette kapittelet undersøkt bøkene med henblikk på vektlegging av aspekter i luthersk dåpsteologi og relevans til ungdommers livssituasjon. Jeg vil i det følgende vise til noen mønstre som jeg har avdekket i min analyse.

4.3.1 Vektlegging av aspekter i en luthersk dåpsteologi

For det første vil jeg svare på forskningsspørsmål en om hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi som vektlegges i konfirmanthøkene. Jeg la noen analysekategorier til grunn i analysen som hadde utviklet seg utfra min lesing av Hegstad og Dokka sin dogmatikk, i tillegg til en kategori som hovedsakelig vokste frem fra materialet. Jeg ble overrasket over at den mest dominerende kategorien i begge konfirmanthøker akkurat er denne nemlig «dåp og tilhørighet».

I både *Konflogg* og *Konfirmanthibelen* er denne kategorien så mye til stede at jeg delte den opp i tre underkategorier: «tilhørighet til mennesker», «tilhørighet til kirke og menighet» og «tilhørighet til Gud og Jesus». *Konflogg* inneholder to samlinger som tematiserer tilhørighet, men hovedsakelig kommer den til uttrykk i samling 1 *Hvor hører du hjemme?* (Konflogg. Delta. Konfirmanthbok., s. 4). I *Konfirmanthibelen* fordeler samme tematikk seg ganske likt på 3 samlinger: *Dåpen* (ss. 30-31 foran), *Symbolhandlinger* (s. 33 foran) og *Menigheten* (s. 51 foran).

Når det gjelder de seks analysekategorier fra teoridelen, så vektlegges disse forskjellig i konfirmanthøkene. For eksempel er «dåp og tro» mest fremtredende i *Konflogg*, etterfulgt av «dåp og sakrament» og «dåp og skapelse». I *Konfirmanthibelen* er det analysekategori «dåp og frelse» som inntar mest plass etterfulgt av «dåp og tro» og «dåp og tradisjon».

Sammenfattende kan vi altså si at det er to analysekategorier som utmerker seg i begge konfirmanthøker, det er «dåp og tilhørighet» og «dåp og tro».

Aspekter ved en luthersk dåpsteologi som ikke blir vektlagt i *Konflogg* er «dåp og de udøpte» og «dåp og tradisjon». Disse fant jeg kun implisitt i teksten. Også i *Konfirmanthibelen* finnes det «dåp og de udøpte» kun implisitt. Derimot finner jeg ikke «dåp og skapelse» i denne boken.

Kategorien «dåp og de udøpte» er altså kun å gjenfinne implisitt i begge bøker. I *Konflogg* nevnes ikke de udøpte og teksten sier at alle barn får del i Guds rike sammen med de (andre mennesker) som tar imot Guds rike som et lite barn. Dette *kan* fortolkes hen til at både

døpte og udøpte kan komme til paradiset, selv om det ikke sies eksplisitt. Det er viktig å peke på at teksten her uansett ikke snakker om *alle* (mennesker) men kun om *alle barn og de som tar imot som barn*. I *Konfirmantbibelen* leser jeg om en direkte sammenheng mellom dåpen og det å kunne komme til paradiset. Her kan en av fortolkningsmulighetene være at udøpte ikke kommer til paradiset. Den lutherske dåpsteologien som vi får presentert hos Hegstad setter frelsen i en klar sammenheng med dåpen samtidig som den åpner for at Gud er fri til å gi frelse også uavhengig av dåpen. Her kunne konfirmantbøkene med fordel vært mer tydelige. Dette kommer jeg tilbake til i drøftingsdelen hvor jeg vil begrunne denne påstanden.

Det er interessant å se at de fleste av analysekategoriene fra teoridelen er å gjenfinne i materialet med noen unntak. Dette viser at begge konfirmantbøker er i kontinuitet med den lutherske dåpsteologien som presenteres hos Hegstad og Dokka.

4.3.2 Relatering av dåpsteologi til ungdommers livssituasjon

Jeg ønsker videre å svare på andre forskningsspørsmål, nemlig hvordan dåpsteologien relateres til ungdommers livssituasjon. Også her er det analysekategoriene som er utgangspunktet for å se på hvilke av disse og hvor mye de er relatert til ungdommers liv.

Konfirmantbøkene bruker for det første forskjellige metoder. *Konflogg* bruker deltakelses-begrepet fra Holmqvist sin konfirmantpedagogikk, som fokuserer på trospraksiser som etter hvert suppleres med kunnskapen om praksisene. *Konfirmantbibelen* bruker Emmaus-modellen, hvor konfirmantene først skal bli sett og hørt, før de får presentert et bibelord. På denne måten skal konfirmantenes liv og bibelens ord berører hverandre. Begge konfirmantbøker legger vekt på å kunne relateres til ungdommers liv ved å bruke emner som interesserer ungdommer og ved å legge til rette for ungdommers deltakelse.

Analysekategorien som relateres mest til ungdommers livssituasjon er den som hovedsakelig vokste frem fra materialet nemlig «dåp og tilhørighet». Dette gjelder for begge konfirmantbøker med en liten forskjell. «Dåp og tilhørighet» dominerer nesten utelukkende i *Konflogg*, mens to andre kategorier «skapelse» og «tro» blir berørt. Dette er mer balansert i *Konfirmantbibelen* hvor «tilhørighet» fortsatt er størst, mens tre andre kategorier også er til stede, nemlig «frelse», «tro» og «tradisjon».

Begge konfirmantbøkene legger vekt på regelmessige trospraksiser som korstegn og personlig bønn. Styrken til *Konflogg* og det pedagogiske virkemiddelet som potensielt når ut til ungdommers liv er som navnet på konfirmantboken sier logg-sidene i hver temasamling. Her stilles det spørsmål som skal besvares, det gis små oppgaver som skal løses, det oppfordres til å skrive små bønner tilhørende dagens tema og det er alltid plass til ekstra tanker som man fikk under samlingen. Som for eksempel: «Når ble du døpt?» «Lag et slektstre over familien din.» «Skriv en kort takkebønn til Gud for fellesskapene du tilhører og be for noen du ser har falt utenfor.» og «Mine tanker om dagens tema:». Hver temasamling i *Konflogg* består som tidligere nevnt av en dobbeltside med temadel og en dobbeltside med logg. På logg-sidene blir det alltid veldig praktisk og konkret og her klarer nok konfirmantboken best å nå ut til sine lesere.

Dette virkemiddelet har ikke *Konfirmantbibelen*, her består tema-sidene av en tematekst, et bibelvers, en tilhørende kristuskrans-perle og en avsluttende bønn. Men jeg vil påstå at akkurat her ligger styrken til denne konfirmantboken og jeg merker at det er lagt mye arbeid inn i både innhold og utforming av tekstene som varierende skrifttyper, skriftstørrelser og skriftfarger i tillegg til forskjellige type litterære sjangre. Et annet virkemiddel i *Konfirmantbibelen* som jeg ikke har skrevet om tidligere i oppgaven er Kristuskransen (s. 8). Dette armbåndet bestående av forskjellige perler som knytter sammen fortellingen om Jesus med deres eget liv, kan konfirmantene bli oppfordret til å ha rundt håndleddet under konfirmantåret. Dette er et redskap²¹ som ungdommene vil ha med i sin hverdag, i familien, på skolen, i fritiden og i vennegjengen.

Jeg ønsker å komme med to eksempler som viser at hver av bøkene er gode på å formidle innhold til konfirmanter.

Temasamling 1 i *Konflogg* heter «Hvor hører du hjemme?» (s. 4) og overskriften er plassert oppå et bilde av en dørmatte. Så nevner teksten relasjon, venner, familie før den går over til vår relasjon til kirke og menighet med et overgangsspørsmål: «Har du tenkt på at du tilhører kirken?». Tilhørighet til kirken nærmer teksten seg altså på via tilhørighet til det

²¹ Se punkt 4.1.2.2 hvor jeg skriver om Vygotsky sin teori.

ungdommene kjenner til, nemlig familie og venner. *Konflogg* legger seg her tett inntil ungdommenes livssituasjon og klarer potensielt å formidle tematikken på en god måte.

Forklaringen av korstegnet gjøres i temasamling 14 i *Konfirmantbibelen* «Symbolhandlinger» (s. 33) ved å starte med en fortelling fra Fantom-tegneserien som handler om usynlige merker som kunne beskytte mennesker fra det onde. Videre skrives det at også vi bærer merker på vår kropp, usynlige tegn som ble tegnet av presten når vi ble døpt og som viser en tilhørighet til Jesus. Her knytter *Konfirmantbibelen* budskapet til et medium som ungdommene er fortrolig med og som kan gjøre det mulig at de ser sitt liv i lys av denne fortellingen.

Jeg vil si at begge konfirmantbøkene formidler aspekter ved luthersk dåpsteologi på et språk og med et uttrykk som ungdommer vil forstå samtidig som de på hver sin måte klarer å formidle temaet på ungdommenes premisser. Jeg har vist at begge bøker har sine styrker ved å vise med to eksempler at bøkene potensielt klarer å relatere stoffet til ungdommenes livssituasjon.

Mens bøkene reflekterer de fleste av analysekategoriene når det gjelder luthersk dåpsteologi, så savner jeg en lik bredde når det gjelder hvilke aspekter som relateres til ungdommers liv. Her finner jeg kun tre aspekter i *Konflogg* og kun fire aspekter i *Konfirmantbibelen*. Aspektene «dåp og de udøpte» og «dåp og sakrament» relateres ikke til ungdommenes liv i det hele tatt. I tillegg er det flere aspekter som kun tangerer tematikken. Det lar meg undre hvorfor konfirmantbøkene kun delvis relaterer aspektene i luthersk dåpsteologi til ungdommers livssituasjon. Dette vil jeg diskutere videre i drøftingskapittelet.

4.3.3 Avslutning av analysen

Jeg har i min analyse sett på deler i to konfirmantbøker som relateres til dåpsteologi. Det er følgende temasamlinger i *Konflogg*: Samling 1 *Hvor hører du hjemme?* (ss. 4-7), samling 18 *Hva kan vi gjøre?* (ss. 72-75) og samling 19 *Hva tar vi med oss videre?* (ss. 76-79). I *Konfirmantbibelen* er det samling 2 *Kirken* (s. 12), samling 12 *Dåpen* (ss. 30-31), samling 14 *Symbolhandlinger* (s. 33), samling 27 *Menigheten* (s. 51) og samling 31 *Den verdensvide kirke* (s. 55).

I analysen har jeg nærmet meg problemstillingen ved å svare på to forskningsspørsmål.²² Dette gjorde jeg ved å benytte meg av seks analysekategorier fra teoridelen og en kategori som hovedsakelig vokste frem fra materialet.

I det følgende vil jeg drøfte hvordan dåpsteologi relateres til ungdommers livssituasjon med utgangspunkt i mine analysefunn. Hva er det som relateres og hva er det som ikke relateres? Og har det potensialet som igjen kan gi innspill til dåpsteologien eller spørsmål, om hva som kan være en relevant dåpsteologi for ungdom i dag?

5 Drøfting

På bakgrunn av analysen vil jeg drøfte problemstillingen i min avhandling: *Hva kan være en relevant dåpsteologi for ungdom i dag?*. Jeg vil fortsatt og mer aktivt benytte meg av litteratur fra teoridelen som omhandler både teologi og forskning på ungdommer.

I innledningen har jeg gjort rede for at jeg vil nærme meg denne problemstillingen ved å svare på to forskningsspørsmål 1 *Hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi blir vektlagt i et utvalg konfirmantbøker?* og 2 *Hvordan relateres dåpsteologi til ungdommers livssituasjon i et utvalg konfirmantbøker?*. I analysen har jeg for det første funnet ut hvilke aspekter ved luthersk dåpsteologi som benyttes i mine to valgte konfirmantbøker og hvordan de vektlegges. Her var det de to analysekategorier «dåp og tilhørighet» og «dåp og tro» som var mest til stede i begge bøkene. For det andre har jeg undersøkt hvorvidt disse aspektene ved luthersk dåpsteologi relateres til ungdommers livssituasjon, hvordan de relateres og hvor mye de vektlegges i bøkene. Her var det de samme to kategoriene som utmerket seg, nemlig «dåp og tilhørighet» og «dåp og tro». Disse ble relatert i størst grad til ungdommers livssituasjon i begge bøker. Det var en analysekategori som hovedsakelig vokste frem fra materialet «dåp og tilhørighet». Siden dette tilhørighetsaspektet ikke var representert på en omfattende måte i bøkene til Dokka og Hegstad, var det overraskende at akkurat denne kategorien dominerte som svar på begge forskningsspørsmålene og i begge bøkene. De to eksemplene jeg refererte til under 4.3.2 som viser hvor gode bøkene potensielt formidler på ungdommers premisser var også knyttet til denne analysekategorien.

²² Se tre avsnitt lengre ned, der står begge forskningsspørsmålene.

Jeg ønsker i drøftingen blant annet å argumentere for at tilhørighet er et aspekt ved luthersk dåpsteologi og samtidig at tilhørighet er viktig for ungdommer.

5.1 *Tilhørighet fremfor frelse?*

Tilhørighet er det aspektet ved dåpen som tar mest plass i konfirmantbøkene og som relateres mest til ungdommers livssituasjon, dette drøfter jeg mot slutten av kapitlet. Samtidig er det aspekter ved luthersk dåpsteologi som ikke finnes eller forklares i bøkene. Jeg vil diskutere disse først, det er frelse, de udøpte og sakrament.

5.1.1 Når frelse ikke forklares

Det som virker påfallende ut av analysen er for det første at temaet tilhørighet vektlegges mer enn tema frelse og at det også forklares bedre. Jeg ønsker å bruke forskningen til Mattias Martinson (Martinson, 2002, s. 75) i min argumentasjon:

«Betydningen av det kristne frelsesbudskapet i dag er tvetydig. Mange kristne uttrykker seg på den ene siden på en måte som fremhever frelsesbudskapet som det overordnede mønsteret i teologien, samtidig som det på den andre siden ikke blir sagt og skrevet like mye om hvordan man kan forstå frelse.» (fritt oversatt av meg fra svensk)

Martinson skriver både om en hverdagslig bruk av ordet frelse som kan beskrive *sterkt engasjement* eller *redning fra en dyp ulempe*, hvor folk kan si noe som at de er frelst av en viss type musikk eller at noen redder noen andre ved å hjelpe dem med å unngå problemer (s. 79). Han skriver også om den teologiske betydningen av frelsen i materialet han analyserer (prekenutkast publisert i forskjellige kirkelige tidsskrifter). Her gis det et inntrykk av at denne teologiske betydningen altfor ofte tas for gitt og at man derfor unnlater å forklare eller spesifisere frelsteologien (ss. 80-81). Jeg støtter Martinsons påstand om at det finnes en hverdagslig bruk av ord som frelse og redning, samtidig som jeg argumenterer for at folk ikke aner noe om den teologiske betydningen av ordet. Jeg vil hevde at noe av grunnen til det er sekulariseringen i vår vestlige verden.

Det at frelse ikke forklares er utfordrende med tanke på at den tilhører Den norske kirkes læringsgrunnlag, nemlig at dåpen er viktig for frelse. Jeg vil her argumentere for å gjøre frelse

tilgjengelig for ungdommer med henblikk på en tekst Hegstad skriver i dåpsboken sin (Hegstad, 2019, s. 57):

«Frelsen er ikke en erstatning for eller en opphevelse av skapelsen, men tvert om en frelse av det skapte. For mennesket betyr det at man ikke frelles fra sin skapthet, men fra det som ødelegger det skapte og står imot skaperens vilje. Frelsen kan derfor beskrives som gjenopprettelse av det skapte og som en realisering av Guds opprinnelige skapervilje.»

Dette understrekes av en annen setning Hegstad skriver om frelsen (Hegstad, s. 59): «Nettopp fordi man er skapt og elsket av Gud, ber man Gud realisere sin skapervilje gjennom frelsens gave i dåpen.»

Jeg argumenterer for at det kristne budskapet, om at vi mennesker er skapt i Guds bilde samt er elsket av ham og at vi samtidig lever i en verden der vi opplever ødeleggelse, smerte og savn og der Gud igjen tilbyr oss å kunne legge alt dette bak oss, kan være et grunnlag for fortolkning av frelse.

Med den utfordringen som jeg skisserer ovenfor har kanskje teologien en jobb fremover, nemlig å gå inn i og jobbe med dette, spesielt med henblikk på konfirmantbøker. Her burde potensialet undersøkes for å kunne knytte aspektet frelse tettere til ungdommers livssituasjon.

5.1.2 Dåpsteologi som ikke relateres til ungdommers livssituasjon

Relatert til tematikken frelse er flere undertemaer som «dåp og de udøpte» og «dåp og sakrament», noe av det som kjennetegner disse tekstene er at dette er aspekter ved dåpsteologien som ikke relateres til ungdommers livssituasjon. I siste avsnitt under punkt 4.3.2 presenterte jeg aspektene og jeg vil i det følgende og ved hjelp av Hegstad og Dokka drøfte disse, komme med innfallsvinkler og innspill som kan være relevante å bli knyttet til ungdommers livssituasjon.

5.1.2.1 Dåp og de udøpte

Det overrasker meg at ikke aspektet «dåp og de udøpte» tematiseres i konfirmantbøkene. Under punkt 4.2.1 og overskriften «dåp og de udøpte» skrev jeg at mange ikke døpes, nærmere bestemt

var det i 2019 48,6% av de fødte som ikke ble døpt i Dnk.²³ Det er altså et faktum at konfirmanter er omgitt av andre ungdommer som ikke er døpt, samtidig som noen av dem selv ikke er døpt når de starter konfirmantåret. Dokka tilføyer her at medlemskapet i Dnk vil synke i årene fremover og at det vil bli en større jevnbyrdighet mellom forskjellige tros- og livssynssamfunn (Dokka, s. 159). Ville ikke det vært en interessant problemstilling for konfirmantene å kunne ha fått belyst og diskutert tematikken i undervisningen? Hva om de blir spurt på skolen hvorfor de deltar i kirkens konfirmantopplegg, hva som er så spesielt med å være døpt og hva som er forskjellen mellom de som er døpt og de som ikke er det?

I Dnk hvor ungdommene skal konfirmeres etter undervisningsåret, har dåp tradisjonelt sett vært og er tett knyttet til frelse²⁴ samtidig som det også er en luthersk forståelse at Gud er fri til å gi frelse uavhengig av dåpen (Hegstad, s. 223). Jeg ønsker å ha med dokumentet jeg nevnte under punkt 2.2 *Nådens fellesskap* i denne argumentasjonen, hvor det som en del av punkt 20 står: «Våre kirker ser seg bundet til de gitte nådemidler, men Gud er ikke bundet av sine egne midler.» (Metodistkirken i Norge og Den norske kirke, 1994). Konfirmanter lever i dag i en flerreligiøs sammenheng og det å være døpt eller ikke å være døpt vil da naturlig nok være en relevant problemstilling i den situasjonen.

En grunn for at dåp og de udøpte ikke tematiseres kan være at spørsmålet om hvem som blir frelst muligens er et litt ømtålig spørsmål. Jeg tenker likevel at den lutherske dåpsteologien hos Hegstad og Dokka må kunne presenteres for ungdommene. Når man forkynner en nådig Gud som elsker sin skapning og som ønsker frelse for alle, så tror jeg at det kan bidra til å åpne ungdommene for tanken om frelse og å gi dem et håp om at ting kan bli bedre.

5.1.2.2 Dåp og sakrament

I siste avsnitt under punkt 4.3.2 konkluderte jeg med at «dåp og sakrament» ikke ble relatert til ungdommers livssituasjon. Jeg er ikke forundret over det. Jeg argumenterer med bakgrunn i at vi i dag i stor grad lever i en sekulær kontekst, for at sakramentet kanskje er det mest fremmede konfirmanter møter i kirken. Annerledes er det med det som kan høres, sees og tas på som orgelmusikk, bønn, preken, tenne lys, lese i bibelen, ja til og med den synlige dåpshandlingen

²³ Tall fra SSB, se https://www.ssb.no/kirke_koetra

²⁴ CA artikkel 9 «dåpen er (...) nødvendig til frelse»

som mange kjenner til fra enten å ha vært med i en dåp i storfamilien eller å ha sett en for eksempel kongelig dåp på TV. Dette er etter min oppfatning uttrykksformer som ungdommer med stor sannsynlighet forventer når de kommer til kirken og hvor noen av dem muligens samtidig kommer med en del fordommer, som at det kun er få som går i kirken og i hvert fall ikke unge mennesker og at musikken er gammeldags og at prekener er kjedelige.²⁵

Jeg skrev om at sakramentet kan være noe fremmed for ungdommer og det mener jeg med henblikk på at dåpen er noe mer enn det vi ser, hvor Gud handler usynlig, hvor den døpte dør og står opp med Kristus og hvor frelse skjer i dette øyeblikket. Det kan muligens være for abstrakt og for lite begripelig²⁶ for dagens ungdommer. Jeg ønsker i denne sammenhengen å gi ordet til Hegstad som introduserer et nytt begrep, nemlig *tegnbegrepet*. Han refererer til Dokka som omtaler tre typer tegn utviklet av Charles S. Peirce og som blant annet gjelder for dåpen: tegn som ikon, tegn som indeks og tegn som symbol (ss. 34-36). Jeg mener at denne tegnforståelsen av dåpen, som beskriver dåpen som noe som peker på noe annet, kan bidra til å gjøre dåpen som sakrament mer forståelig for ungdommer ved at den viser og forklarer flere sider av samme sak og på den måten potensielt gjør tematikken enklere tilgjengelig.

Jeg vil også nevne Luthers forståelse av dåpen, som etter min mening er nærmest den forståelsen av tegn som ikon og tegn som indeks. Luther mener at dåpen både gir del i frelsen og at den samtidig peker utover selve dåpsøyeblikket mot den døptes liv etter dåpen og til og med enda lengre nemlig til fullendelsen i Guds rike. «Dåpen er ikke bare et ytre tegn på noe som foregår på et indre plan, men et tegn på en prosess som har sitt høydepunkt i selve dåpshandlingen og som varer hele livet fram til frelsen i Guds rike.» (ss. 39-42). Her settes dåpen inn i en større kontekst enn kun selve dåpshandlingen, som skjer i løpet av noen få minutter. Dåpen får med denne forståelsen en viktighet for hele livet og min argumentasjon går hen til at dette også vil kunne fortolkes på en positiv måte inn i konfirmantenes liv, nemlig at det finnes ting som er stabile og som varer livet ut i motsetning til den hverdagen de kjenner hvor mye endres raskt hele tiden.

²⁵ Jeg refererer her til utsagn som har kommet fra ungdommer.

²⁶ Her mener jeg ting som ikke kan høres, sees og tas på og at det er vanskelig å ta innover seg.

Jeg nevnte under innledningen til «dåp og sakrament» at sakramentet kanskje er det mest fremmede ungdommer møter i kirken. Jeg vil nå argumentere for det motsatte, nemlig at dette fremmede også kan ha en positiv effekt. Dokka skriver i sin bok om det greske ordet for sakrament nemlig mysterion, som igjen betyr hemmelighet (Dokka, s. 156). Paradokset i vår tid er at vi lever i sekularisme, men at mange mennesker samtidig er på let etter åndelige opplevelser og da ofte utenfor kirkerommet. Dette lærte jeg på et kurs i Bispedømmets regi som handlet om nyåndelighet. Jeg argumenterer altså for at det mystiske og hemmelige som forbindes med dåpen også kan vekke interesse hos konfirmantene og at det kan være spennende for dem å utforske praksiser i kirken. Her tenker jeg i vår sammenheng spesielt på dåpsspåminnelsen som kan brukes i både undervisningen og ved andre anledninger i løpet av konfirmantåret eller til og med selve dåpshandlingen med ungdommer som ikke tidligere er døpt. Denne argumentasjonen støttes av Norheim som skriver i forordet til dåpsboken sin at ungdommer han møtte og som ikke hadde noe erfaring med kirken var interessert i å finne ut mer om tro og kristendom og at sakramentet for eksempel opplevdes som noe eksotisk (Norheim, *Practicing baptism*, 2014, s. 4).

Å fortolke dåp som tegn med de tilhørende beskrivelsene, men også å fremheve det mystiske og hemmelighetsfulle ved praksiser som vi har rikelig av i kirken, bidrar til at kategorien «dåp og sakrament» her vises fra en annen side enn i analysen. Disse aspektene kan yte muligheter til å åpne kirkelige praksiser for ungdommer og deres livssituasjon.

Som jeg skrev i forbindelse med frelsen som ikke forklares noe særlig i konfirmantbøkene, så utfordrer jeg teologien også i forhold til kategoriene «dåp og de udøpte» og «dåp og sakrament» om å gjøre disse tilgjengelige for ungdommene og å knytte disse til ungdommers livssituasjon. Jeg ser at det er mye potensial i luthersk dåpsteologi som ikke utvinnes og gjøres tilgjengelig for konfirmantene gjennom konfirmantbøkene. Jeg har prøvd å åpne opp kategoriene for å vise en mulig vei å gå for hvordan disse temaene kan relateres til ungdommers livssituasjon.

5.1.3 Tilhørighet- det mest relevante aspektet ved dåpsteologi for ungdommene?

I tredje avsnitt under punkt 4.3.2 presenterte jeg analysekategorien som i størst grad vektlegges og relateres til ungdommers livssituasjon i begge konfirmantbøker, nemlig «dåp og tilhørighet». Tilhørighet er så mye til stede i materialet at jeg delte funnene i tre underkategorier for å fange

opp de forskjellige nyansene. Men hvorfor er tilhørighet så mye vektlagt i konfirmantbøkene? Kan det handle om at det er et av de aspektene ved dåpsteologien som er lettest å relatere til ungdommers livssituasjon? Jeg vil her argumentere for at tilhørighet er viktig for ungdom ved hjelp av to studier som indikerer dette.

5.1.3.1 Tilhørighet hos Madsen

For det første vil jeg her nevne Madsen som har forsket på blant annet depresjon hos unge mennesker. I hans intervjuer i boken *Generasjon prestasjon* i kapittel 4 «Ung, privilegert og syk» under overskriften *Veien til depresjon* er det tilhørighet (eller mangel av tilhørighet) som går igjen i fortellingene (Madsen, 2018, s. kapittel 4). Flere av informantene forteller om at de ikke hadde noen voksne de kunne støtte seg til. I et tilfelle handler det om manglende støtte i familien, der hvor en gutt forteller at gode foreldre er med og følger opp når barn flytter ut hjemmefra, være sammen, hjelpe til med små ting som betyr så mye og han avslutter med at det var ingen som hjalp ham. Videre er det flere som forteller om manglende aksept og anerkjennelse i både familie, skoleklasse og i menigheten. Flere forteller om å ikke kunne være seg selv i både gjengen og hos foreldrene. Mens andre nevner tap av nære relasjoner, både det å miste noen i familien, samlivsbrudd eller at venner trekker seg unna. Under overskriften *Selvrealiseringens utmattende bakside* i samme kapittel (Madsen, s. kapittel 4) skrives det på den andre siden om den positive erfaringen med betydningen av sosial støtte, hvor en gutt søkte trøst hos familien til en venninne og hvor de tok ham veldig godt imot. Han uttalte videre at denne familien hadde reddet ham.²⁷ Mot slutten av kapittelet skriver Madsen om studiens hovedfunn hvor det i intervjuene gikk igjen at det å stå alene, i form av fravær av støttende, trygge voksne eller venner var en av grunnene til å utvikle en depressiv lidelse.

Jeg vil også nevne resultatet av Ungdata-undersøkelsen fra 2018 som Madsen presenterer i kapittel 5 «Ungdom under press» hvor det under overskriften *Psykiske plager blant unge* skrives at de fleste norske ungdommer har det bra og lever aktive liv, hvor det er sentralt i hverdagen å ha venner, familie, skole, trening og digital fritid. Madsen skriver videre at dagens unge trolig er en god del skikkeligere og på mange måter enda mer veltilpasset enn mange tidligere ungdomsgenerasjoner. Mer enn 8 av 10 er godt fornøyd med sine foreldre og det viser

²⁷ I parentes så har vi her et eksempel på hverdagslig bruk av ordet frelse, se punkt 5.1.1

at de aller fleste opplever foreldre som viktige støttespillere i hverdagen (Madsen, 2018, s. kapittel 5).

I intervjuene nevnes ikke ordet tilhørighet, men det er tilhørighet det handler om når det snakkes om støtte i familien og hos venner, når det snakkes om aksept i familien, hos venner og i menigheten og når det snakkes om å kunne være seg selv i familien og i vennegjengen. Likeså er det tap av tilhørighet når det snakkes om tap av nære relasjoner. Madsens studie bygger opp om argumentasjonen at fravær av tilhørighet er et av de viktigste faktorene til å utvikle psykiske sykdomsbilder. Samtidig viser resultatene av Ungdata-undersøkelsen at mange ungdommer trives i sin hverdag, på sine sosiale arenaer og i fellesskapene de tilhører. Det er påfallende hvor stor påvirkning små gester som støtte, aksept og det å la folk kunne være seg selv har for ungdommer. Hos Madsen er det oftest de negative konsekvensene man ser når støtte og aksept ikke gis. Jeg vil argumentere for at kirken her har enorme muligheter til å kunne gi unge mennesker et sted de kan trives gjennom støtte, aksept og å gi de lov til å være som de er. Nettopp dette argumentet underbygges i undersøkelsen til Norheim og Tveitereit under neste overskrift.

5.1.3.2 Tilhørighet hos Norheim&Tveitereid

Jeg vil trekke frem rapporten fra et utviklingsprosjekt som har sett på ledelsesdynamikker av vitale ungdomsarbeid i Dnk (Norheim & Tveitereid, 2020). Av funnene vil jeg spesielt nevne tre. For det første fortelles det at det gir en sterk følelse av tilhørighet når voksne ildsjeler stiller opp for ungdomslederne når det trengs. For det andre vises det til aksept når det beskrives hvorfor folk er med i denne gruppen og det har å gjøre med at alle slipper inn uansett fortid og hvordan man er eller ser ut. For det tredje er det en av ungdomslederne som beskriver hvordan han selv ble inkludert og tatt imot første gang han kom inn som deltaker, hvor han sier videre at han ikke har opplevd noe lignende før, til forskjell fra andre miljøer og fritidsaktiviteter. Her kunne han komme som han var (s. 17).

Disse tre funnene er sammenfallende med Madsen sin forskning med den forskjellen at det hos Madsen hovedsakelig var fravær av tilhørighet som hadde negative konsekvenser for de som ble intervjuet. Hos Norheim og Tveitereit er det tilhørighet og de positive konsekvensene for informantene og ungdomsarbeidet de er en del av.

Det er et faktum at tilhørighet er det overordnede tema i *Konfirmantbibelen* og *Konflogg*. Madsen og Norheim&Tveitereid sin forskning viser at tilhørighet til familie, venner og andre hverdagslige fellesskap som skole og fritidsaktiviteter er essensielle for ungdommer. Jeg vil med bakgrunn i forskningen argumentere for at tilhørighet er det aspektet ved dåpsteologien som er lettest å relatere til ungdommers livssituasjon samtidig som tilhørighet dermed også er lett å overføre til den fysiske tilhørigheten til kirke og menighet og i siste instans til den åndelige tilhørigheten til Gud og Jesus. Med det har jeg vist at tilhørighet er et grunnleggende behov for mennesker og at tilhørighet er viktig for ungdommer.

5.1.4 Tilhørighet – et aspekt ved luthersk dåpsteologi?

Jeg skrev under 5.1. at tilhørighet vektlegges mer enn frelse og at den relateres mye sterkere til ungdommers livssituasjon enn frelse gjør. Spørsmålet er da: Er det u-luthersk å fokusere så mye på tilhørighet eller er tilhørighet til kirke og menighet også på en måte relatert til frelse ved å tilhøre Gud og Jesus? Og kan det igjen bety at det er et teologisk aspekt ved dåpen som kanskje hadde fortjent større plass også i Hegstad og Dokka sin fremstilling?

Jeg argumenterer for at tilhørighet *er* et aspekt ved luthersk teologi. Den er ikke så fremtredende i Hegstad og Dokka sin fremstilling av dåpsteologien, men sterkere til stede i for eksempel frelsesteologien hos Hegstad. I begynnelsen av arbeidet med avhandlingen gikk jeg gjennom dåpskapitlene i Hegstad og Dokka sine bøker for å finne kategorier til analysen. Jeg fant seks aspekter ved dåpsteologien som pekte seg ut. Tilhørighet var da også til stede, men ikke så tydelig.

Når jeg med bakgrunn i analysen, drøftingen og kunnskapen om hvor dominant tilhørighet er til stede i konfirmantbøkene leser dåpskapittelet i dogmatikkbøkene en gang til og med nye briller, så finner jeg at aspektet berøres noe hos Dokka og enda litt mer hos Hegstad, men fortsatt ikke så mye at jeg ville tilføyd kategorien tilhørighet om jeg hadde startet avhandlingen om igjen. Men fordi at kategorien er veldig tydelig til stede i konfirmantbøkene har jeg valgt å nevne den allerede i teorikapittelet under punkt 2.2.2.7.

Tilhørighet er som sagt ikke så tydelig til stede i dåpskapitelet hos Hegstad, den er derimot mer fremtredende i frelseskapittel 6 «Å få del i frelsen – Den hellige Ånds gjerninger». Her presenterer Hegstad fem måter å tenke frelse på i Det nye testamentet hvor den femte motivkretsen handler om at relasjonen mellom mennesker og Gud er brutt på grunn av synden

og fornyet i og med troen på Jesus. Det skrives videre at frelse betyr å ha fellesskap med Gud og videre at dette Gudsfellesskapet også betyr en fornyelse av fellesskapet mennesker imellom (Hegstad, s. 173). Her blir det tydelig at tilhørighet er et aspekt ved luthersk teologi gjennom frelsesteologien.

I dåpskapittelet til Dokka fant jeg noe om tilhørighet til familie og i sosiale sammenhenger (mennesker) og til den kristne kirke (kirke og menighet). I dåpskapittelet til Hegstad fant jeg om tilhørighet til det troende fellesskapet (kirke og menighet) og dette knyttes på en måte til frelse ved å tilhøre Gud og Jesus samtidig som jeg fant tilhørighet til Gud og Jesus. Det er viktig å si i den sammenheng at dåp og frelse er tett knyttet sammen i teologien og at man kan se de som to sider av samme sak. Med dette kan vi si at tilhørighet er et aspekt ved luthersk dåpsteologi, men at den ikke fremheves like mye som de andre aspektene. Derfor vil jeg også fastslå at aspektet tilhørighet hadde fortjent større plass i Dokka og Heggstad sin fremstilling av dåpen.

5.2 Oppsummering

Grunnlaget for drøftingen var funnene fra analysen, nemlig at tilhørighet var den kategorien som var mest til stede i konfirmantbøkene og som ble relatert mest til ungdommers livssituasjon, samtidig som andre kategorier ikke ble nevnt eller forklart godt nok i bøkene. Med bakgrunn i dette satte jeg et spørsmål som overskrift over drøftingsdelen «Tilhørighet fremfor frelse?». Spørsmålet skulle være et utgangspunkt for argumentasjon og diskusjon.

Jeg startet med aspektet frelse som ikke ble forklart godt nok i materialet. Her fikk jeg medhold i Martinson sin forskning (Martinson, 2002) om at frelse ofte nevnes, men deretter ikke forklares. Samtidig kom jeg med eksempler på fortolkning av frelsesbegrepet hos Hegstad (Hegstad, Dåpen - en nådens kilde, 2019).

Jeg trakk fram to aspekter ved dåpen som i analysen av konfirmantbøkene ikke ble relatert til ungdommers livssituasjon «dåp og de udøpte» og «dåp og sakrament». Jeg diskuterte disse ved hjelp av Dokka (Dokka, 2018) og Hegstad (Hegstad, 2015)/ (Hegstad, 2019) for å kunne gi nye innfallsvinkler som igjen kunne gi hjelp til å åpne temaene for livssituasjonen til ungdommer. For eksempel ble sekulariseringen og flerreligiøsitet trukket fram for å vise at konfirmanter i større og større grad vil møte andre tros- og livssyn og hvor de muligens må kunne argumentere for sin tilknytning til kristendommen og kunne forsvare og forklare

faktumet at de er døpt og hva dette innebærer. Jeg introduserte også tegnbegrepet til Peirce (ss. 34-36) som kan gi en ny innfallsvinkel for å forstå dåpen som sakrament og for å peke ut en mulig vei å gå når det gjelder å relatere aspektene bedre til ungdommers livssituasjon. Jeg argumenterte både for at sakramentet er noe fremmed og dermed vanskelig å kunne relateres til eget liv. Jeg argumenterte samtidig for at akkurat dette mystiske og hemmelighetsfulle i denne dåpshandlingen og i andre kirkelige praksiser kan vekke interesse hos ungdommer fordi det er så annerledes enn andre ting de kjenner til fra før av.

Jeg prøvde å åpne i argumentasjonen opp for fortolkning av kategoriene som ikke ble nevnt eller forklart i retning av ungdommers livssituasjon, dette for å vise en mulig vei mot arbeid med fremtidige konfirmantbøker som nettopp inneholder disse kategoriene.

Faktumet at tilhørighet er kategorien som i størst grad vektlegges og relateres til ungdommers livssituasjon i konfirmantbøkene og spørsmålet hvorfor dette er tilfelle, lot meg presentere to forskningsrapporter fra Madsen (Madsen, 2018) og Norheim&Tveitereid (Norheim & Tveitereid, 2020). Disse bekreftet at tilhørighet/fravær av tilhørighet er et av de viktigste faktorene for hvordan den psykiske helsen utvikler seg hos ungdommer, altså om man enten utvikler psykiske sykdomsbilder eller om man er mer tilfreds med livet.

Jeg avrundet med å si at også tilhørighet er et aspekt ved luthersk dåpsteologi, selv om den ikke er så tydelig i dogmatikkbøkene til Dokka og Hegstad.

Jeg besvarer her det innledende spørsmålet i drøftingsdelen «Tilhørighet fremfor frelse?» med *både og*. Ja, frelse forklares lite. Ja, tilhørighet forklares mer enn frelse. Ja, tilhørighet er noe essensielt og grunnleggende for ungdommer og kan derfor være mye enklere å forstå enn frelse. Samtidig så knyttes tilhørighet til kirke og menighet på en måte til frelse ved å tilhøre Gud og Jesus. En konsekvens av dette er at tilhørighet også er en del av frelsen.

Jeg avrunder derfor drøftingen med å skrive: «Tilhørighet fremfor frelse! ...» med henblikk på ungdommers livssituasjon og fortsetter med «... *Men* tilhørighet er også å forstå som en del av frelse!» med henblikk på hvordan vi som undervisningsansatte kan fortolke dette.

6 Konklusjon

Problemstillingen for denne oppgaven var: *Hva kan være en relevant dåpsteologi for ungdom i dag?* Jeg nærmet meg denne problemstillingen ved hjelp av to forskningsspørsmål.

Det første forskningsspørsmålet *Hvilke aspekter ved en luthersk dåpsteologi blir vektlagt i et utvalg konfirmanthøker?* ble hovedsakelig besvart i analysekapittelet. Her fant jeg at de fleste av de seks aspektene²⁸ fra teoridelen var til stede i begge konfirmanthøker og at bøkene dermed er i kontinuitet med den lutherske dåpsteologien som jeg presenterte fra Hegstad og Dokka. Det vokste samtidig frem et sjuende aspekt hovedsakelig fra materialet, nemlig «dåp og tilhørighet». De totalt sju aspektene ble vektlagt forskjellig i bøkene og et av mønstrene jeg fant i analysen er at aspektene som er mest fremtredende i begge bøker er «dåp og tro» og «dåp og tilhørighet», hvorav den siste er mest dominerende i begge konfirmanthøker.

Det andre forskningsspørsmålet *Hvordan relateres dåpsteologi til ungdommers livssituasjon i et utvalg konfirmanthøker?* ble også besvart i analysekapittelet. Her la jeg de samme sju analysekategorier til grunn for diskusjonen. Mønsteret jeg fant i andre del av analysen er for det første at to kategorier ble relatert mest til ungdommers livssituasjon og at det er de samme kategorier som ble vektlagt mest i første del av analysen, nemlig «dåp og tro» og «dåp og tilhørighet» og hvor igjen den siste av de er mest fremtredende. For det andre fant jeg at det er færre kategorier som knyttes til ungdommers livssituasjon og at to kategorier ikke relateres i det hele tatt, nemlig «dåp og de udøpte» og «dåp og sakrament».

Mønstrene fra analysen dannet grunnlaget for diskusjonen i drøftingskapittelet og jeg startet med å stille et ledende spørsmål som skulle være den røde tråden gjennom hele drøftingen «Tilhørighet fremfor frelse?». Jeg trakk fram de fire analysekategoriene som utpekte seg på noe måte.

Frelsen som den første av kategoriene ble ikke forklart nok i konfirmanthøkene og jeg fant forskning som underbygget mitt funn. Jeg drøftet at dåpen er viktig for frelse og at dette er i tråd med luthersk dåpsteologi. Samtidig presenterte jeg en tekst fra Heggstad og argumenterte

²⁸ De seks aspekter knyttet til dåpen er: frelse, tro, de udøpte, sakrament, skapelse og tradisjon.

for at denne kunne være en fortolkningsmulighet for frelse som kan knyttes til ungdommers livssituasjon.

«Dåp og de udøpte» som den andre kategorien ble ikke relatert til ungdommers livssituasjon i konfirmantbøkene. Her anvendte jeg luthersk dåpsteologi som sier noe om frelsen i dåpen og at Gud samtidig er fri til å gi frelse også uavhengig av den. Min argumentasjon gikk i retning av at konfirmanter burde vite om forskjellen mellom døpt og udøpt. Dette fordi at de lever i en flerreligiøs omverden hvor de kan oppleve at ungdommene rundt dem ikke er døpt og hvor det er viktig at de har svarene klare som gjelder deres egen dåp og hva dåpen innebærer.

Heller ikke «dåp og sakrament» ble relatert til ungdommers livssituasjon i konfirmantbøkene og jeg argumenterte for at sakramentet muligens er noe som er vanskelig å forstå og ta innover seg av alt det som skjer i kirken. Jeg drøftet dette med henblikk på tegnbegrepet som både Dokka og Hegstad refererer til, og argumenterte for at dette kunne være en fortolkningsmulighet for å kunne forstå dåp som et sakrament. Jeg argumenterte samtidig for at det hemmelighetsfulle og mystiske i kirkelige praksiser kan åpne opp for ungdommers interesse i kirkelig aktivitet, nettopp fordi det kan virke eksotisk og står i kontrast til hva ungdommer opplever ellers.

«Dåp og tilhørighet» var den fjerde kategorien som pekte seg ut ved å være mest relatert til ungdommers livssituasjon i konfirmantbøkene. Her argumenterte jeg betydningen av tilhørighet for ungdom ved hjelp av forskning blant ungdommer. Forskningen viste tydelig at tilhørighet er et av de grunnleggende behovene for mennesker, da spesielt for ungdommer og at det motsatte, nemlig fravær av tilhørighet kunne ha fatale konsekvenser for vedkommende. Det at tilhørighet er viktig for ungdom er det første av mine hovedargumenter i drøftingen.

Sist i drøftingen diskuterte jeg om man med resultatene fra analysen og drøftingen måtte velge tilhørighet fremfor frelse i konfirmantundervisningen om dåpen. Jeg argumenterte for at tilhørighet er et aspekt ved luthersk teologi, som er mye til stede i frelsesteologien, men også punktvis i dåpsteologien. Jeg fortsatte argumentasjonen med at tilhørighet ved å være knyttet til kirke og menighet også på en måte er knyttet til frelse ved å tilhøre Gud og Jesus og at man dermed ikke trengte ikke velge tilhørighet fremfor frelse. Man kan velge tilhørighet så vel som

frelse og jeg argumenterte for at disse kategoriene henger sammen. Det at tilhørighet er et aspekt ved luthersk dåpsteologi er det andre av mine hovedargumenter i drøftingen.

Jeg har i avhandlingen blant annet vist at et utvalg aspekter og tilnærminger til luthersk dåpsteologi kommer for kort i litteraturen. Det gjelder både dogmatikkbøkene hvor jeg hadde ønsket meg at tilhørighet hadde blitt enda tydeligere knyttet til luthersk dåpsteologi. Det gjelder ikke minst konfirmantbøkene. Her ønsker jeg meg for det første at dåpen kunne løftes opp og frem for å vise at dette faktisk er grunnlaget for konfirmasjonen og hele konfirmantopplegget og i den forbindelse at dåpen fremstilles i den bredden den faktisk foreligger i luthersk dåpsteologi med alle sine aspekter, samtidig som disse aspektene blir forsøkt relatert til ungdommers livssituasjon.

Jeg spiller altså ballen videre til dem som i det daglige jobber med konfirmantene og dem som måtte jobbe med revidering av eksisterende eller nye konfirmantopplegg.

Jeg kan snakke for meg selv når jeg sier at dette vil jeg gjøre noe med i min egen undervisning. Jeg vil samtidig rette fokuset tilbake til i innledningen hvor det i siste verset i Svein Ellingsen sin dåpssalme heter «Større rikdom enn hva ord kan romme ...». Jeg har gjennom arbeidet med denne avhandlingen fått mange impulser, en bredere forståelse og et større vokabular når det gjelder luthersk dåpsteologi, som jeg igjen kan bruke til å formidle dåpen til mine ungdommer.

7 Litteratur

Bibel 2011 – Konfirmantbibelen. Oslo: Bibelselskapet, 2011.

Bibelselskapet. «Konfirmantbibelen på nettet». Hentet 18.05.21 www.kbibel.no

Bore, Inger Mangrud. *Hvordan inviterer kirken til dåp i en sekulær kontekst?*

Masteravhandling. Oslo: MF Vitenskapelig høyskole, 2020.

Dahl, Gina. «Konfirmasjon i gamle dager - tvang eller tilpasning?» *Prismet* 68, no. 1/2 (2017): 77-93.

Dokka, Trond Skard. *Vendepunkt. Gammel grunn - ny tro*. Oslo: IKO-forlaget, 2018.

Everett, Euris L. Inger Furseth. *Masteroppgaven - Hvordan begynne - og fullføre*. Oslo: Universitetsforlaget, 2012.

Graff-Kallevåg, Kristin. *The triune God and baptism: an analysis and discussion of the relationship between the Trinity and baptism in the theology of Robert W. Jenson and Catherine M. LaCugna*. Doktoravhandling. Oslo: MF Vitenskapelig høyskole, 2015.

Grenholm, Carl-Henric. *Att förstå religion: metoder för teologisk forskning*. Lund: Studentlitteratur AB, 2006.

Gütersloher Verlagshaus. «Konfis auf Gottsuche Der Kurs» Hentet 18.05.21 <https://www.randomhouse.de/Konfis-auf-Gottsuche-Der-Kurs-/aid81281.rhd>

Hammar, Anna Karin. *Skapelsens mysterium, skapelsens sakrament*. Doktoravhandling. Västerås: Uppsala universitet, 2009.

Hegstad, Harald. *Dåpen - en nådens kilde*. Oslo: Verbum forlag, 2019.

Hegstad, Harald. *Gud, verden, håpet*. Oslo: Lunde forlag, 2015.

Håland, Mirjam. *Frelsesteologi i konfirmantundervisning - En analyse av konfirmantveiledninger med henblikk på forsoningsmodeller*. Masteravhandling. Oslo: MF Vitenskapelig høyskole, 2020.

Idunn. Teologisk tidsskrift. «Dåpen som hendelse og prosess» Hentet 18.05.21

https://www.idunn.no/tt/2017/03/daapen_som_hendelse_og_prosess

IKO-forlaget. «Konfirmantopplegg som filmsnutter» Hentet 18.05.21 <https://iko.no/delta>

Imsen, Gunn. *Elevens verden. Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget, 2014.

Johnsen, Elisabeth Tveito. Eva Kirkemo. Solveig Julie Mysen. Mathias Gillebo. «Fra katekisme til liberal pietisme. Konfirmantbøker anno 2015». *Prismet*. 69, no. 1 (2018): 69-84.

Kessler, Hans-Ulrich. Burkhardt Nolte. *Konfis auf Gottsuche*. Gütersloh: Gütersloher Verlag, 2019.

KFUK-KFUM. «Nøkler til livet. Online ressurser til konfirmantopplegg» Hentet 18.05.21

<https://gammel.kfuk-kfum.no/aktiviteter/ressursmaterieell/andakter-og-tro/noekler-til-livet-ressurs>

Khrono - uavhengig nyhetsavis for høyere utdanning og forskning. «Intervju med Ole Jacob Madsen» Hentet 18.05.21 <https://khrono.no/akademia-generasjon-depresjon-generasjon-prestasjon/generasjon-prestasjon-inntar-universitetene-eller-kanskje-ikke/274866>

Kielland, Jan Christian. *Nøkler til livet. Nye metoder for læring i kirken*. Oslo: KFUK-KFUM, 2015.

Kirkerådet, Den norske kirke. *Norsk salmebok 2013*. Stavanger: Eide Forlag, 2013.

Kirkerådet, Den norske kirke. *Gud gir – vi deler. Plan for trosopplæring i Den norske kirke*. Oslo: Kirkerådet, 2010.

Kirkerådet, Den norske kirke. «Martin Luthers lille katekisme» Hentet 18.05.21

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/kristen-tro/lille_katekisme_bokmaal.pdf

Kirkerådet, Den norske kirke. «Philipp Melanchthons Confessio Augustana» Hentet 18.05.21

https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-troen/kristen-tro/augsburgske_bekjennelse.pdf

- Kreativ forum. «Her er årets sterkeste designløsninger» Hentet 18.05.21
<https://www.kreativtforum.no/artikler/nyheter/her-er-arets-beste-designlosninger-2013-4>
- Krupka, Bernd. «Med rom for flere stemmer? En kritisk analyse av tre nye læreverk for konfirmantundervisning i Den norske kirke.» *Prismet*. 69, no. 1 (2018): 5-25.
- Leganger-Krogstad, Heid. Randi Langkaas. Nina Engen. Inger Helen Nygård. Sindre Skeie. *Konfirmantbibelen Lærerveiledning*. Oslo: Verbum, 2015.
- Madsen, Ole Jacob. *Generasjon prestasjon: hva er det som feiler oss? (e-bok)*. Oslo: Universitetsforlaget, 2018.
- Martinson, Mattias. «Predikans frälsning: soteriologi och metod i nutidiga teologisk praktik» *Mänsklig frälsning: soteriologi i samtidsperspektiv*. (2002): 75-104.
- Metodistkirken Norge. Den norske kirke. «Nådens fellesskap – rapport fra samtaler» Hentet 18.05.21
https://www.metodistkirken.no/hoved/service/33447/download/id/29731/name/naadens_fellesskap.pdf
- Midtsund, Brage M. *Delta. Gruppeleder*. Oslo: IKO-forlaget, 2017.
- Midtsund, Brage M. *Konflogg. Delta. Konfirmantbok*. Oslo: IKO-forlaget, 2015.
- Midtsund, Brage M. Runar Johannessen Liodden. *Delta. Lærerveiledning*. Utgave 2. Oslo: IKO-forlaget, 2016.
- Mjaaland, Marius Timmann. *Systematisk teologi*. Oslo: Verbum akademisk, 2017.
- Norheim, Bård Eirik Hallesby. *Practicing baptism*. Eugene: Pickwick Publications, 2014.
- Norheim, Bård Eirik Hallesby. Knut Tveitereid. «Ildsjeler og ildsteder» *Tidsskrift for praktisk teologi. Nordic Journal of Practical Theology* 37, no. 2 (2020): 6-21.
- Norsk sosiologisk tidsskrift. «Ole Jacob Madsen: Generasjon prestasjon – hva er det som feiler oss?» Hentet 18.05.21

https://www.idunn.no/norsk_sosiologisk_tidsskrift/2019/04/ole_jacob_madsen_generasjon_prestasjon_hva_er_det_som_fe

Pressenytt. «Kristelig nyskaping fikk sin lønn på Designdagen» Hentet 18.05.21

<http://pressenytt.no/nor/Artikler/Kultur/Kristelig-nyskaping-fikk-sin-loenn-paa-Designdagen>

Psykologisk.no. «Intervju med Ole Jacob Madsen» Hentet 18.05.21

<https://psykologisk.no/2018/11/hvor-gikk-det-galt-for-generasjon-prestasjon/>

Researchgate.net. «The Space Between On Being an Insider-Outsider in Qualitative Research» Hentet 18.05.21

https://www.researchgate.net/publication/255668922_The_Space_Between_On_Being_an_Insider-Outsider_in_Qualitative_Research

Rotevatn, Helge Saltbones. *Hva må jeg vente med, og hvorfor? Hva formidler norske konfirmanthøker om seksualitet og samliv?* Masteravhandling. Oslo: Det teologiske Menighetsfakultetet, 2013.

Sandeavis. «Prisdryss for ny konfirmanthøker» Hentet 18.05.21

<https://www.sandeavis.no/nyheter/nyheter/prisdryss-for-ny-konfirmanthøker/s/2-2.1799-1.7853162?localLinksEnabled=false>

SinnSyn. WebPsykologen.no. «Generasjon prestasjon» Hentet 18.05.21

<https://www.webpsykologen.no/artikler/139-generasjon-prestasjon/?fbclid=IwAR2fs1pc82H8pGpgvU1yOzs-uQy6H1P7zjI5vr1iuF8UNDTcJSmOk3f-tjI>

Slideshare.net. «Designboken 2013 / Awards for design excellence 2013» Hentet 18.05.21

<https://www.slideshare.net/elingjaerde/designboken-2013-awards-for-design-excellence-2013>

Statistisk sentralbyrå. «Den norske kirke» Hentet 18.05.21 https://www.ssb.no/kirke_kontra

Stavanger Aftenblad. «Søkelyset på «presset og stresset» hos unge» Hentet 18.05.21

<https://www.aftenbladet.no/meninger/kommentar/i/9v0raq/skelyset-pa-preset-og-stresset-hos-unge>

Stjerna, Kirsi. *No greater jewel: Thinking about baptism with Luther*. Minneapolis: Augsburg Fortress, 2009.

Store norske leksikon. «Konfirmasjon» Hentet 18.05.21 <https://snl.no/konfirmasjon>

Store norske leksikon. «Relevans» Hentet 18.05.21 <https://snl.no/relevans>

Store norske leksikon. «Teologi» Hentet 18.05.21 <https://snl.no/teologi>

Søk og skriv. «Akademiske sjangre. Lærebok» Hentet 18.05.21
<https://sokogskriv.no/studieteknikk/akademiske-sjangerer.html#sjanger-og-spraklige-handlinger>

Thomsen, Signe Rørdam. Lene Sander. Lars Nymark. *Å sette ord på hva jeg tror på. Konfirmantenes bok*. Trondheim: Verbum, 2012.

Thomsen, Signe Rørdam. Lene Sander. Lars Nymark. *Å sette ord på hva jeg tror på. Underviserens bok*. Trondheim: Verbum, 2012.

Universitetet i Oslo. «Norgeshistorie. Konfirmasjon» Hentet 18.05.21
<https://www.norgeshistorie.no/enevelde/1235-konfirmasjonen.html>

Universitetet i Oslo. Psykologisk institutt. «Om Ole Jacob Madsen» Hentet 18.05.21
<https://www.sv.uio.no/psi/personer/vit/olejm/>

Utdanningsforskning.no. «Generasjon prestasjon? Ungdoms opplevelse av press og stress»
Hentet 18.05.21 <https://utdanningsforskning.no/artikler/2018/generasjon-prestasjon-ungdoms-opplevelse-av-press-og-stress/>

Vårt land. Verdidebatt. «Dåpspraksis i Den norske kirke - et kritisk apropos til kirkens identitet og praksis» Hentet 18.05.21 <http://www.verdidebatt.no/innlegg/11723007-dapspraksis-i-den-norske-kirke-et-kritisk-apropos-til-kirkens-identitet-og-praksis>

World Council of Churches. «BAPTISM, EUCHARIST AND MINISTRY» Hentet 18.05.21
https://www.oikoumene.org/sites/default/files/Document/FO1982_111_en.pdf